JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE

DĚTSKÝ FOLKLOR A JEHO VLIV NA ROZVOJ OSOBNOSTI DÍTĚTE

Diplomová práce

Autor: Lukáš Durda
Vedoucí diplomové práce: MgA. et MgA. Stanislav Suda, Ph.D.
Datum odevzdání:

Anotace

V této diplomové práci se zabýváme současným stavem českého dětského folkloru a jeho vlivem na rozvoj osobností jeho dětských protagonistů. Opíráme se zde o jednotlivé složky veřejného vystupování a o etnografické poznatky, které stavíme do souvislostí s problematikou volnočasových aktivit dětí a mládeže, čímž nabízíme náhled na potenciál dětského folkloru a jeho vliv na rozvoj osobností dětí.

Práce je rozdělena do dvou částí. V její teoretické části je kladen důraz na názory osobností naší etnografie a dílčích disciplín veřejného vystupování. Též se opírá o zkušenosti a názory pracovníků s dětmi a mládeží v oblasti dětského folkloru.

Druhá část diplomové práce je část praktická. Její náplň je tvořena popisem praktické činnosti dětského folklorního souboru Šafránek a rozhovory s jeho členy.

K diplomové práci náleží též audiovizuální příloha.

Annotation

In this dissertation we are dealing with the current situation of children's folklore and with its influence on the development of child's personality. It is based on individual components of public performance and on ethnographical knowledge, which we put into consequence with the problematic of children free-time activities. In that way we offer an insight on the potential of children's folklore and its impact on the children's personality development.

The dissertation is divided into two parts. In the theoretical part, we put the emphasis on the opinions of notable persons of our ethnography and partial disciplines of public performance. It is also based on experiences and opinions of people, who work with children and youth in the areas related to the children's folklore.

The second part is a practical part. It contents the description of practical activity of children's folklore group Šafránek and interviews with its members.

To the dissertation belongs an audiovisual attachment.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Dětský folklor a jeho vliv na osobnost dítěte“ vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě, fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne

……..

Poděkování

Na tomto místě děkuji MgA. et MgA. Stanislavu Sudovi, Ph.D., nejen za ochotu a trpělivost při vedení mé diplomové práce, ale hlavně za pomoc při hledání způsobu, jak ji „trefit“ tak, abych z ní měl v prvé řadě dobrý pocit já sám.

Obsah

ÚVOD 7

1. FOLKLORISMUS 9
1.2. Stručný vývoj folklorismu u nás 9
2. FOLKLORISTIKA VE VZTAHU K FOLKLORU 11
2.1. Pojem „folkloristika“ 11
2.3. Kritéria folklóru 12
2.4. Folklorní žánry 13
3. OBLASTI FOLKLORU, ETNOGRAFIE 15
3.1. Původ etnografie 15
3.2. Etnografické členění České republiky 15
3.3. Folklorní oblasti České republiky 16
3.4. Vybraní čeští etnografové 17
4. DĚTSKÝ FOLKLÓR 20
4.1. Diferenciace dětského folklóru 20
5. DĚTSKÝ NUMINÓZNÍ FOLKLÓR 22
5.1. Moderní pojetí ústní slovesnosti 22
5.2. Soudobý dětský slovesný folklor 22
5.3. Dětská numinózní vyprávění 23
5.4. Typologie dětských numinózních vyprávění 24
6. DĚTSKÉ FOLKLORNÍ SOUTĚŽE 25
6.2. Soutěžní připravenost a uvědomělost dětí 25
7. TANEC A POHYB 28
7.1. Lidový tanec 28
7.2. Etnochoreologie 29
7.3. Pohyb 30
7.4. Pohyb ve vztahu k hudbě 31
8. HLASOVÁ VÝCHOVA 33
8.1. Podstata hlasové výchovy 33
8.2. Chápání výuky hlasové výchovy 33
8.3. K pedagogickým metodám hlasové výchovy 34
9. PROBLEMATIKA VEŘEJNÉHO VYSTUPOVÁNÍ 35
9.1. Úvaha nad teatralizací života 36
9.2. Herectví a sebereflexe 36
9.3. Dramatická hra 37
9.4. Dramatická situace 38
9.5. Hra v roli 38
10. ZDROJE NEPROFESIONÁLNÍCH UMĚLECKÝCH AKTIVIT 39
10.1. Privátní zdroje 39
10.2. Veřejná podpora z obecních a krajských rozpočtů 39

10.3. Státní správa 40
10.4. Sponzorské zdroje 40

PRAKTICKÁ ČÁST 41

1. VZNIK A HISTORIE DFS ŠAFRÁNEK 42
2. METODIKA 46
2.1. Pravidelné zkoušky a soustředění 46
2.2. Taneční semináře 47
3. VEŘEJNÉ AKTIVITY SOUBORU 49
3.2. Nesoutěžní aktivity - nepravidelné akce 51
3.3. Nesoutěžní aktivity – folklorní festivaly 54
4. „MOTIVACE HROU“ 56
4.2. Motivační aktivity dlouhodobé 57
5. Z POHLEDU AUTORA 59
5.1. Proč právě dětský folklor? 59
5.2. Má osobní zkušenost 60
5.3. K použité metodě zisku informací 60
6. KE STRUKTUŘE ROZHOVORŮ 62
6.1. Folklor jako rodinná tradice? 62
6.2. Startovní impuls 63
6.3. Další zájmy dítěte vs. jejich náročnost 63
6.4. Setkání s negativismem 63
6.5. Šafránek jako kolektiv 64
6.6. Motivace dětí 64
6.7. Cestování, úspěchy a sebereflexe 65
7. HOVORY S D.F.S. 66
7.1. Sumarizace získaných informací 66
7.2. K proběhnuvším rozhovorům 69
8. CO Z HOVORŮ VYPLYNULO 70
8.1. Doména prostředí 70
8.2. Doména motivace 71
8.3. Doména sebereflexe 72

ZÁVĚR 73
POUŽITÁ LITERATURA 75

ÚVOD

Jdete městem, proplétáte se mezi auty, vyřídíte několik telefonů a právě vybíráte z bankomatu těžce nabytou výplatu a tu zaslechnete od náměstí hudbu, v níž rozpoznáte nejprve rytmus basy, poté štěbet klarinetů a přidají se i housle. Když dorazíte na místo, odkud tyto zvuky přicházejí, spatříte jejich původce – muzikanty v lidových krojích. To už ale na scénu přicházejí tanečníci odění do stejného kroje a vzápětí zazní náměstím sborový zpěv, aby se po chvíli rozpoutala veselice, typická pro váš kraj v minulých stoletích. A už jsou tu i první krojované děti...

Kdo tyto děti jsou? Co je vede k tomu, že právě teď zpívají a tančí na jevišti pro širokou veřejnost? Co asi právě prožívají? Proč zrovna nyní nehrají raději fotbal za domem či nesedí u počítače? Jaké asi mají cíle a kdo jim v jejich uskutečnění pomáhá a liší se v něčem od ostatních vrstevníků a kamarádů? Má tato jejich činnost vliv na jejich osobnost, a pokud ano, jaký? Na tyto a další otázky chci uvést odpovědi ve své diplomové práci na téma „Dětský folklor a jeho vliv na rozvoj osobnosti dítěte“.

Tato diplomová práce je dělena na část teoretickou a část praktickou. Část teoretická nabízí čtenáři jednak jakýsi obecný pohled na problematiku folkloru a etnografie, jednak na dílčí disciplíny veřejného vystupování a okolnosti s ním spojených. První a druhá kapitola s názvy „Folklorismus“ a „Folkloristika ve vztahu k folkloru“ mají za úkol seznámit čtenáře se základními pojmy této problematiky, jejich vazbami a odlišnostmi, tyto dále aplikovat na oblast našeho území.

Na ně navazuje kapitola třetí „Oblasti folkloru, etnografie“, která již konkrétně pracuje s pojmem „etnografie“ v rámci území České republiky, kterou dělí na etnografické regiony a folklorní oblasti, též jsou zde zmíněni vybraní čeští etnografové s jejich stěžejními díly.

Kapitola čtvrtá „Dětský folklor“ shrnuje základní teoretické poznatky a rysy dětského folkloru a klade zde otázku, do jaké míry je v současnosti tento folklor autentickým, na což plynule navazuje kapitola pátá „Dětský numinózní folklor“. Ta poukazuje na existenci „moderního“ folkloru dětí, jakožto produktu jejich životního stylu a prostředí, ve kterém žijí, dále uvádí některá jeho specifika a operuje s pojmem „numinózní folklor“, jehož typologie je zde uvedena.

Šestá kapitola se již zabývá otázkou folklorních soutěží dětí a doplňuje kapitoly předcházející. Pod názvem „Dětské folklorní soutěže“ je zde uveden pohled na vznik

organizovaných soutěží dětí, činných ve folklorních souborech, na problém autenticity a uvědomělosti.

O dílčích disciplínách veřejného vystupování a o věřejném vystupování jakožto o disciplíně kondiční je pojednáno v kapitolách následujících, jmenovitě „Tanec a pohyb“, „Hlasová výchova“ a „Problematika veřejného vystupování“. Mým cílem zde nebylo uvést konkrétní metodické postupy (které logicky pro jejich značný obsah ani není možno na tomto prostoru uvést), nýbrž názory předních osobností této problematiky s důrazem na jejich zkušenosti a chápání předmětů jednotlivých kapitol a proto je zde na první pohled patrno minimum ryze teoretických faktů, které jsou, dle mého názoru, bez patřičného pochopení souvislostí zcela planými.

Teoretickou část diplomové práce uzavírá kapitola „Zdroje neprofesionálních uměleckých aktivit“, kterou zde uvádím pro představu o úskalích financování dětských folklorních souboru (a nejen jich).

Část praktická je stavěna tak, aby vhodně doplnila či doložila některé poznatky, uvedené v teoretické části, dále aby co nejvíce čerpala informace z bezprostředního okolí samotných dětských aktérů folklorního souboru Šafránek z Jablonce nad Nisou, aby dala prostor dětem samotným a dala nahlédnout nejen do jejich tvorby, ale i způsobu chápání folkloru jimi samotnými. Stěžejním literárním pramenem je zde kronika DFS Šafránek.

V několika kapitolách je zde nabídnut pohled do zákulisí souborového dění, čtenář má možnost poznat organizaci souboru, metodiku, používanou choreografy souboru, formy nácviku. Popsány jsou zde různé druhy akcí, kterých se děti účastní, jejich specifika či problémy z nich pramenící. Dále je zde prostor pro vyjádření se samotných souborových dětí formou nestrukturovaného rozhovoru s orientací na témata popsaná v předešlých kapitolách, což umožní jejich autentickou konfrontaci.

Součástí této diplomové práce je i příloha ve formě DVD nosiče, obsahující souborovou kroniku v elektronické podobě, videozáznam z nácviku nového pásma souboru Šafránek, videozáznam z generální zkoušky výše zmíněného pásma a nekrácené nahrávky rozhovorů s dětskými členy DFS Šafránek.

1. FOLKLORISMUS

„Do let padesátých školní vyučování po našem venkově nebylo tak rozšířeno, aniž ho poskytováno tou měrou jako nyní. Nebylo tehdy nic neobyčejného, že v leckteré naší odlehlé dědince ani pan starosta čísti a psáti neuměl, a sotva bylo nalézt nějakého přistěhovalého řemeslníka, jenž dovedl spravovati úřad obecního písaře. A přece nebyl náš lid tehdy nevzdělaný, na to surovým; ba maje posud jasný obraz tehdejší doby v čerstvé paměti, smím tvrditi, že byl ve svém způsobě vzdělanějším nežli pokolení jeho nynější. Proti nynějšímu skrovnému počtu čtenářů plodů básnických bylo jich tehdy na statisíce, kteří své samorostlé národní písně, ne sice tištěné, leda by to četli, nýbrž od srdce do srdce s pravým porozuměním z útroby rozvroucnělé pěli; a mezi nimi byl nejeden geniální tvůrčí duch básnický. A škola, ve které naše děti vzdělanosti této nabývaly, byla přirozená a praktická škola života rodinného a pospolitého.“ (Bartoš: 2005: 3-4)

1.1. Folklorismus vs. folklor

Již desítky let existuje rozpor nebo spíše pojmoslovná nejednotnost v chápání významu pojmu folklor a folklorismus. Folklorem rozumíme určitou specifikovanou oblast lidové kultury.

Folklor samotný zahrnuje lidovou kulturu, zvyky, přísloví, pranostiky, lidovou prózu, lidovou píseň, hudbu a tanec. Nebezpečím pro živé tradice lidové kultury je v dnešní době jejich překrytí jevy folklorismu, které neberou žádné ohledy na tradice, ale zajímá je spíše zábavná stránka spjatá s masovou kulturou. Folklorismus je termín zavedený H. Moserem pro existenci, využití, adaptaci a přeměnu tradičních jevů lidové kultury v nepůvodních podmínkách. (Brouček, Jeřábek: 2007)

1.2. Stručný vývoj folklorismu u nás

Folklorismus využívá folklorních projevů a prvků, jedná se však o tzv. druhotnou existenci folkloru. Vývoj folklorismu je spjatý s rozvojem společnosti, výrazněji se pak uplatňuje v regionech, kde byly folklorní aktivity i tradice živé. Český

folklorismus vyvrcholil na počátku 20. století, 50. léta minulého století jsou spjata s tzv. „novým folklorismem“. S tím též souvisí i četné zakládání různých lidových souborů. Jejich činnost však nemůže být zařazena do jevů tradiční lidové kultury, přestože ji oživují, uchovávají a zpracovávají.

Po roce 1945 začaly rovněž vznikat slavnosti a festivaly lidových písní a tanců. Významného postavení právě v této době dosáhl každoročně pořádaný Mezinárodní folklorní festival ve Strážnici (od roku 1946). (Beneš: 1997)

1.3. Folklorismus a současnost

V současné době existuje mnoho souborů, které se jen přibližují své původní předloze a mají tak většinou mlhavou představu o původním folkloru. Jiné soubory chtějí přesně kopírovat a rekonstruovat místní folklor. Folkloristické soubory tak můžeme dělit do 3 skupin:

- Soubory, které rekonstruují folklorní hudbu podle nějakých dokumentů, podle hudebních nástrojů, na které se v minulosti v dané oblasti hrálo. Respektují jednotu místa a času; všímají si pouze svého regionu nebo sousedních a příbuzných oblastí, kde je možné zaznamenat jisté vlivy. Pracují podle konkrétních pramenů.
- Soubory, které přesně kopírují folklorní hudbu podle dochovaných nahrávek.
- Soubory, které zachází s folklorním materiálem volně. Upravují si hudbu i tance samy a snaží se vyhovět vkusu diváka. Jedná se spíše o velké, mnohdy i profesionální soubory, které by se s autentickým folklorem neprosadily např. v zahraničí. Většinou zpracovávají více folklorních regionů a svými pohybovými i kostýmovými kreacemi upoutají širokou veřejnost.

2. FOLKLORISTIKA VE VZTAHU K FOLKLORU

2.1. Pojem „folkloristika“

Tento termín má anglický původ, ve své podstatě zahrnuje všechno to, co lid ví a to co zná, často bývá chápán pod pojmem lidová moudrost. U nás se jedná o literární novotvar (v literární oblasti), později v 60. letech 19. stol. přechází i do jiných oblastí, v peiorativním chápání bývá označováno jako synonymum pro slovo svéráz. V této době vzniká i pojem ústní lidová slovesnost (z něm. die Volkunde = prosto národní poezie).

Svým studiem se folkloristika pohybuje mezi etnologií a uměnovědnými disciplínami, vědami o společnosti, sociální psychologii, o kultuře, dějinami umění, jazykovědou, archeologií, a především mezi historickými vědami. Konstituuje se na základě literární vědy, zdůrazňuje etnografické a etnologické jevy pro poznání lidové kultury.

Folkloristika spolupracuje s literaturou a využívá její terminologii, dále s dějinami hudby (aktér musí mít sluch a musí na něco hrát), s historií (využívá její metody), sociologií (malé skupiny, diády, subkultury), s jazykovědou (vzniká i etnolingvistika). Je součástí tradiční lidové kultury a obsahuje projevy slovesné, taneční, hudební a dramatické, které jsou šířeny převážně ústním podáním, podáním hudebním (etnohudebním) a etnochoreologií (tancem). (z přednášky PhDr. M. Ulrychové, Ph,D.)

2.2. Formy folklóru

Zde přichází na řadu pojem synkrecie, jinými slovy komplexnost uměleckých a mimoumělecký forem folklóru (ty mají nějakou estetickou funkci, ale původním účelem je něco jiného, existuje nějaká hierarchie, musíme vědět, zda funce původní nepřevyšuje funkci estetickou). Těmito formami jsou:

- Ústnost - podmiňuje celou řadu zvláštností, nemá fixovanou podobu, je množinou variantů (folklóry), každá píseň je samostatnou variantou, má vliv i na formu - interpret musí mít záchytné body (aby se ulehčilo interpretaci zpaměti,

tak si interpreti pomáhali rýmem, převážně sdruženým - aabb, trojnásobným rozvíjením děje - pohádky po třech úkolech, aj.).

- Variantnost – je velmi důležitou, neboť je podmíněna osobností interpreta (jež je zcela specifickou, následkem čehož jsou pak změněny konkrétní projevy - úmyslné a neúmyslné), dále situací, lokalizací (vliv regionu), schopností podléhat změnám (hlavně u náboženství).
- Kolektivnost - lidové dílo je takové, jaké je tvoří sám lid. Jedná se o systém, kdy dílo vytvoří jeden autor, ale šíří se dále do okolí, kde dochází k tzv. cenzuře kolektivu, který dílo přijímá. Toto dílo je pak shodné s normami, estetickým cítěním kolektivu a až v této chvíli vzniká folkloristické dílo.
- Improvizace - pokud se nejedná o improvizaci, ale o naučené, nejde o folklór v pravém slova smyslu.

2.3. Kritéria folklóru

Nyní se dostáváme k potřebě zmínit se o kritériích folkloru, který, ač je s literaturou spjat, se od jejích kritérií v mnohém liší.

- Jevy jsou zde vázané na malá společenství či skupiny a nejsou masovou záležitostí.
- Uchovávají se v kolektivní paměti.
- Šíří se kontaktní formou.
- Podléhají kolektivním normám (tomu, co kolektiv schválí).
- Jsou množinou variantu.
- Odráží kulturní a sociální vztahy prostředí.

2.4. Folklorní žánry

Folklor je směsí mnoha žánrů (ne však druhů a typů), dělících se dle několika hledisek:

Dělení podle formy:

- Žánry veršované - pohádka, bajka, rčení, pořekadlo, pranostika, rozpočítadlo, hrdinský epos, píseň, lidové divadlo
- Žánry prozaické - pohádka, pověst, bajka, přísloví, lidové divadlo, anekdoty, memoráty, humorka

Dělení podle syžetu:

- Syžetové - pohádka, bajka, pověst, hrdinský epos, anekdota, balada (lyrickoepická píseň, také poema, romance, u nás např. máj), lidové divadlo, memoráty
- Nesyžetové - báseň

Dělení podle literárního žánru:

- Lyrika - subjekt, já, děj je nedůležitý - lyrická píseň, báseň, říkadla, rozpočítadla
- Epika - má syžet, hrdinský epos
- Drama - smíšený žánr, pracuje s lyrickými motivy

Dělení podle míry autentičnosti:

- Autentický folklór – folklórní interpreti žijí pouze ve svém přirozeném prostředí, tvoří malé lokální skupiny, jejich původní folklór se značnou měrou šíří ústním podáním.
- Stylizovaný folklór - jde o vytvořený (umělý naučený) folklór, který je ovlivňován folklórem autentickým, citacemi, reprodukcemi, interpretacemi,

inspirací folklórem, aplikací, rekonstrukcí, či folklórními motivy. Stylizovaný folklór popularizuje autentický folklór, je jeho protipólem. (z přednášky PhDr. M. Ulrychové, Ph,D.)

3. OBLASTI FOLKLORU, ETNOGRAFIE

3.1. Původ etnografie

Etnografie (z řeckého ethnos, kmen, národ, a grafein, popisovat), česky národopis, je společenská věda, zkoumající a popisující modely chování, sociální organizaci, zvyky, hudbu a umění v jednotlivých lidských kulturách a společnostech.

Termín etnologie se někdy chápe jako synonymum, jindy jako označení pro srovnávací vědu. Oba pojmy se dodnes užívají v německé jazykové oblasti, u nás pozvolna převládá označení kulturní a sociální antropologie.

Etnografie vznikla z romantického zájmu o „přirozená“, zejména venkovská společenství v Evropě, o malé národy, o lidové umění a literaturu, o folklor. Většinou se etnografové orientují na tradiční společnosti s dochovaným životním stylem z doby před nástupem industriální epochy. V zemích s koloniálním panstvím to byly především domorodé kmeny v zámořských koloniích, v Čechách byly a jsou hlavní oblastí zájmu lidové zvyky, kroje, hudba, pověsti a pohádky. Od poloviny 20. století se však i etnografové zabývají studiem a popisem subkultur různých dílčích společenství v soudobé společnosti, například dělníků, imigrantů nebo školních žáků. (URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnografie)

3.2. Etnografické členění České republiky

Česká republika je z hlediska etnografického členění velmi rozmanitým regionem. Dokládá to prezence celkem osmnácti etnografických regionů, dělících se dále na etnografické subregiony. Etnografickými regiony zde jsou:

Etnografický region Brněnsko, Brno (Okres Brno - město), Etnografický region Haná, Prostějov (Okres Prostějov), Etnografický region Hanácké Slovácko, Hustopeče (Okres Břeclav), Etnografický region Horácko, Jihlava (Okres Jihlava), Etnografický region Kraj Pražský, Praha (Praha), Etnografický region Lašsko, Ostrava (Okres Ostrava), Etnografický region Podhorácko, Znojmo (Okres Znojmo), Etnografický region Podkrkonoší, Náchod (Okres Náchod), Etnografický region Pojizeří, Turnov (Okres Semily), Etnografický region Polabí, Pardubice (Okres Pardubice), Etnografický region Posázaví, Benešov (Okres Benešov), Etnografický region Povltaví, České

Budějovice (Okres České Budějovice), Etnografický region Pošumaví, Klatovy (Okres Klatovy), Etnografický region Slezsko, Opava (Okres Opava), Etnografický region Slovácko, Uherské Hradiště (Okres Uherské Hradiště), Etnografický region Valašsko, Rožnov pod Radhoštěm (Okres Vsetín), Etnografický region Západní Čechy, Karlovy Vary (Okres Karlovy Vary) a Národopisné oblasti České republiky, Praha (Praha). (URL: http://www.fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?id_statu=1&typ=499&lng=$lng&menu=$menu)

3.3. Folklorní oblasti České republiky

Níže uvedená mapka informuje o lokalizaci oblastí s jejich typickým folklórem na našem území. Za povšimnutí stojí patrné shluky těchto oblastí v konkrétních částech České republiky, tvořených konkrétními fyzicko-geografickými celky.

1. Kozácko, 2. Blata, 3. Doudleby, 4. Prácheňsko, 5. Chodsko, 6. Plzeňsko, 7. Stříbrsko, 8.Plasko, 9. Karlovarsko, 10. Střední Čechy, 11. Polabí, 12. Boleslavsko, 13. Podještědí, 14. Podkrkonoší, 15. Náchodsko, 16. Hradecko, 17. Litomyšlsko, 18. Horácko, 19. Podhorácko, 20. Brněnsko, 21. Haná, 22. Slezsko, 23. Lašsko, 24. Valašsko, 25. Moravské Slovácko a/Kyjovsko, b/Dolňácko, c/Horňácko, d/Podluží, e/Luhačovické Zálesí, f/Moravské Kopanice
Mapka je převzata z publikace „Na pomoc práci folklorních souborů v ČSLA“ vydaným ÚDA v roce 1987. (URL: http://www.folklor.cz/public/kapitola.phtml?kapitola=4774)

3.4. Vybraní čeští etnografové

V této podkapitole uvádím některé z předních etnografů, jejichž díla se týkají území Čech a českého folklóru. Z jejich děl čerpají mnozí pokračovatelé v etnografické oblasti. Nejeden z těchto autorů byl zároveň i pedagogem, což je patno i v jejich dílech.

Typická pro tyto autory (resp. pro etnografy obecně) je skutečnost, že krom etnografie zasahují i do dalších vědních oborů, dalo by se říci, že zde může jít i o jakousi pansofii.

František Bartoš, narozen 16. března 1837 ve Zlíně-Mladcové (zemřel dne 11. června 1906 tamtéž), byl pedagogem, jazykovědcem a etnografem. Stal se významnou osobností moravské vzdělanosti a kultury druhé poloviny 19. Století a organizátorem vědeckého a národního života na Moravě.

Zakladatelský význam mají jeho díla o moravských nářečích. Soustavný popis moravských nářečí podal v základních dílech Dialektologie moravská (I. díl 1886; II. díl 1895) a Dialektický slovník moravský (1906). Ve sběratelské činnosti navázal na dílo Františka Sušila a vydal tři soubory moravských a slezských písní s nápěvy, poslední ve spolupráci s Leošem Janáčkem (Nové národní písně moravské, 1882; Národní písně moravské nově nasbírané, 1889; a Národní písně moravské nově nasbírané, 1889-1901).

Pracemi o lidových zvycích a obyčejích, o lidovém léčení, pověrách apod. se stal zakladatelem moravské etnografie a folkloristiky. Své národopisné studie shrnul do knih Lid a národ (I. sv. 1883, II. sv. 1885), Moravský lid (1892), Moravská svatba (1892), Deset rozprav lidopisných (1906), Líšeň (spolu s C. Mašíčkem, 1902). Dodnes ojedinělým dílem je jeho sbírka dětského folkoru Naše děti (1888). (URL: http://www.frantisekbartos.cz/pages/biografie.html)

Jaroslav Mackerle, narozen dne 8. srpna 1913 v Jevíčku (zemřel 3. listopadu 1964), byl český architekt, výtvarník, amatérský archeolog, historik a etnograf, který se amatérsky zajímal o archeologii, regionální historii a národopis Malé Hané, kde po válce působil jako správce archeologických sbírek jevíčského muzea, později jako pracovník jevíčského městského archivu. Prostudoval archeologické sbírky regionálních muzeí, prováděl archeologickou prospekci a povrchové sběry. Získané poznatky zúročil

v publikaci Pravěk Malé Hané (F. Kučera, 1948) a především v rozsáhlé nepublikované práci Stará sídelní oblast severozápadní Moravy (rkp., 1952).

Při správě a pořádání jevíčského archivu se důkladně seznámil s dochovanými písemnostmi, to mu umožnilo sepsat podrobného průvodce Archiv města Jevíčka (ONV Moravská Třebová, 1958), ale především knihu Letopis města Jevíčka (Krajské nakladatelství v Brně, 1958), v níž zpracoval dějiny města do roku 1850. Ještě před válkou vyšla v bibliofilské úpravě kniha Pohádky z okolí Jevíčka (Kučera, 1939), doprovázená kolorovanými linoryty. Je také autorem několika časopiseckých článků, jak z oblasti archeologie, tak i regionální historie a etnografie. Posledním, už posmrtně vydaným dílem, byla drobná publikace o dějinách hradu Cimburku u Městečka Trnávky. Několik pozoruhodných prací, např. o lidových stavbách nebo malovaných štítech na Malé Hané, zůstalo v rukopisech.

Jindřich Jindřich, narozen dne 5. března 1876 v Klenčí pod Čerchovem (zemřel dne 23. října 1967 v Domažlicích), byl český skladatel, klavírista, sbormistr, etnograf a sběratel lidových písní. Vedle učitelského působení studoval skladbu u Vítězslava Nováka a klavír u Karla Hoffmeistra. Stal se oblíbeným doprovázečem českých pěvců Karla a Emila Buriana a zejména Emy Destinové. Ta velmi milovala jeho chodské písně a často je na koncertech uváděla. Koncertoval se Ševčíkovým kvartetem a byl úspěšný i jako sólový klavírista.

Celý svůj život však zasvětil rodnému Chodsku. Byl sbormistrem studentského mužského sboru v Soběslavi a domažlického sboru Čerchovan. V Domažlicích vybudoval Chodské museum, které shromažďuje doklady chodského lidového umění.

Za své hudební a etnografické dílo byl v roce 1954 jmenován zasloužilým umělcem a v roce 1957 národním umělcem. Byl také členem České akademie věd a umění a čestným členem Svazu českých skladatelů.

Jeho největším etnografickým dílem je 26dílný etnografický sborník Chodsko, jehož první čtyři díly obsahují chodský slovník, gramatiku a historii Chodska. Dalších 22 dílů je věnováno životu, zvykům chodského lidu a lidové kultuře Chodska.

Výsledky své sběratelské činnosti publikoval v devítidílném Chodském zpěvníku, který obsahuje více než 1400 notových záznamů písní a na 4000 textů. Je to sbírka ve své rozsáhlosti a úplnosti ojedinělá nejen v naší, ale i ve světové literatuře.

Františka Kyselková, roz. Klimešová, narozena dne 27. března 1865 v Kamenici (zemřela dne 23. července 1951), byla česká etnografka a sběratelka lidových písní. Absolvovala učitelský ústav v Brně, po maturitě pak učila v Ořechově a Ivančicích. V Ořechově se aktivně podílela na přípravě národopisné výstavy. V té době začala zapisovat lidové písně zvláště na Brněnsku a Horácku. Měla absolutní hudební sluch a smysl pro rytmus a melodii.

Od roku 1907 se stala členkou Pracovního výboru pro českou národní píseň na Moravě a ve Slezsku a poté už písně zapisovala systematicky a soustavně. Předsedou výboru byl hudební skladatel Leoš Janáček. Oba zaznamenával zpěv lidových písní na Edisonův fonograf, podařilo se jim tak uchovat autentické provedení lidových písní.

V roce 1919 se stala jedním z prvních pracovníků Státního ústavu pro lidovou píseň v Brně a zde vedla evidenci písňových sbírek a zpracovávala rejstřík nápěvových incipitů. Kromě toho dále prováděla sběry písní po celé Moravě. Sbírala lidové písně z Podluží, Hané, Brněnska a z Drahanské vrchoviny. Na rodném Horácku sesbírala v letech 1906-1910 přes 1000 písní zejména ze Žďárska a Bystřicka. Celkem sebrala asi 1600 písní, jejich melodie zapisovala sama, se zapisováním textů jí pomáhal její manžel. Na popud Leoše Janáčka zpracovala v roce 1920 zpěvník „Lidové zpěvy z Podluží“. Některé ze zapsaných písní uvedl F. Bartoš ve své třetí sbírce a Leoš Janáček a P. Váša v Moravských písních milostných. Bylo to však pouhých 74 z celého bohatství. (URL: http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ka_Kyselkov%C3%A1)

4. DĚTSKÝ FOLKLÓR

4.1. Diferenciace dětského folklóru

Struktura tradičního folklóru podle věkových skupin je zcela jednoduchá: můžeme jej rozdělit na folklór dětský a folklór dospělých. I pokud jde o charakteristiku těchto dvou skupin podle žánrů, není zde větších problémů. Co spadá do folklóru dospělých je dobře známo, dětský folklór má také své ustálené žánry: říkanky, říkadla, rozpočitadla, dětské hry, tanečky, část hádanek, řetězcovité veršované útvary, dětské popěvky a mnohé jiné.

Jiná je otázka, kdo jsou tvůrci a spolutvůrci tohoto dětského folklóru. Na mnoha místech se dotkla této problematiky ve své práci o folklóru dětí polská folkloristka D. Simonidesová – podtrhla tam, že je třeba rozeznávat „folklór pro děti“ a „folklór dětí“. Ten první je tvořen dospělými, ten druhý je vlastní folklór dětí, takový, který děti vytvářejí a podstatně přetvářejí. (Satke: 1980: 116)

Dětský folklor vyrůstal z potřeb dětí, z jejich zálib a znalostí, z jejich života a odráží se v něm tedy vše, co dítě prožívalo, co je zajímá, co kolem sebe vnímá. Dětský folklor do sebe absorboval a koncentroval i některé starší prvky naší lidové kultury, spojují se v něm prvky lidové tradice s aktuálními a stále živými prvky dětské tvorby, jejíž estetické hodnoty nebyly na tomto poli ničím překonány. Pro tyto estetické hodnoty i pro myšlenkovou přístupnost a jednoduchost je dětský folklor nejpřirozenějším materiálem pro práci dětských kroužků a pro děti předškolní a elementární výchovy. Pod pojmem dětský folklor tedy rozumíme slovesné, hudební, pohybové, dramatické a výtvarné projevy, jejichž tvůrci jsou především děti. (Jelínková: 1967: 7)

Předávání dětského folklóru z generace na generaci se však neobejde bez dospělých. V této funkci mají a vždy měli důležité místo. V ukolébavkách a hrách s nemluvňaty vnímalo dítě od útlého věku matčinu lásku, ale i mateřskou řeč, při práci zabavila matka písněmi a říkankami batole, které se tak učilo mluvit, vnímat i cítit rytmus a jednoduchou melodii. V takové podobě byl dětský folklór samozřejmou i nezbytnou součástí života. Dítě si jej osvojovalo spontánně. Nejprve doma od rodičů a prarodičů, později i mimo domov od vrstevníků. (Schauerová: 2007: 7)

4.2. Současný dětský folklór a jeho autentičnost

Dětský folklór je i dnes předmětem zájmu etnografů, folkloristů a pedagogů. Otevírá před námi nejrůznější podoby, formy, ukazuje nové funkce, jako by chtěl znovu a znovu přesvědčit o svém významu a nezastupitelné roli v lidové duchovní kultuře i v životě člověka… Dětský folklór je samozřejmě svázán se světem dětí. Jsou to především děti, které mu vtiskují tvář i život tím, jak jej vnímají a interpretují. Bez nich by byl jen konzervován textem a stal se pouhým předmětem zájmu badatelů.

Síla a podmanivost estetického projevu folklóru je v jeho bezprostřednosti. Folklór jako umění skutečně umělecky tvořivé však existuje především pro samy jeho tvůrce a interprety a teprve potom, druhotně, pro posluchače a diváky. A tato jednota subjektu a objektu uměleckého prožívání je jedna z pozoruhodných vlastností folklóru (podle V. E. Guseva). Třeba si uvědomit, že estetický prožitek účastníků „folklórního výkonu“ pramení nejen z vlastního folklórního díla, ale z vlastní, aktivní účasti na něm, z vlastní interpretace.

Při práci s dětmi je tento poznatek třeba zvlášť důrazně respektovat. Proto při aplikaci folklórních projevů, zejména při práci v dětských souborech, důsledně požadujeme, aby se dodržoval onen základní rys folklórního projevu, jímž je spontánnost. Při respektování tohoto požadavku se dětský projev osvobozuje od strohého předpisu, vydávaného někdy za autentickou a tím jaksi nedotknutelnou danost, aby byla tzv. ctěna tradice. Tento přístup umožňuje rozvíjet dětskou fantazii a podporuje přitom tvůrčí podíl dětí na dalším životě použité folklórní předlohy. (Novák: 1980: 160)

5. DĚTSKÝ NUMINÓZNÍ FOLKLÓR

5.1. Moderní pojetí ústní slovesnosti

Lidská fascinace ústní slovesností je věčná a sahá až k samotným prvopočátkům lidského rodu. Vyprávění tvoří základ celé lidské narativity – koneckonců většina našich literárních i dramatických forem vyvstala ze skromných folklórních kořenů. Slovesný folklor hraje svoji nezastupitelnou roli i v naší industrializované technické společnosti 21. století. Kulturní antropologové například hovořili o brzkém zániku slovesného folkloru již v 30. letech 20. století.

Podobným tónem zněly i skeptické předpovědi většiny sociálních vědců 60. a 70. let 20. století (fascinovaných tehdy módními mediálními studii) o tom, že nová média – rozhlas, televize a film – beze zbytku nahradí tradiční ústní vyprávění. V obou případech se ukázalo, že se sociální vědci mýlili. Podobně jako ústní slovesnost nevymýtilo masové zavedení knihtisku v 15. století či zavedení povinné školní docházky a související nárůst gramotnosti ve století 18., nevymýtila tradiční ústní slovesnost ani tato moderní média.

Zánik prozaického folkloru rozhodně nehrozí ani s nástupem současných digitálních a elektronických médií v čele se sítí Internet. Elektronická média naopak představují nový a velice efektivní způsob šíření tradičních folklorních forem, především pomocí elektronické pošty, chatu, diskusních serverů a specializovaných webových stránek.

Pomocí internetu jsou tak šířeny současné pověsti a fámy, anekdoty, vyprávění ze života a další slovesné útvary, přičemž pro mnohé z nich – především pro fámy a současné pověsti šířené v podobě varovných řetězových e-mailů (hoaxů) – představuje internet paradoxně daleko životaschopnější prostředí než ústní přenos, omezený nutností bezprostřední komunikace tváří v tvář.

5.2. Soudobý dětský slovesný folklor

Dle amerického folkloristy A. Dundese si vlastní folklorní formy vytváří každá sociální skupina identifikující se s nějakou formou vlastní tradice. Jednu z nejvýznamnějších skupin tohoto typu tvoří v naší společnosti generační skupina dětí.

Zatímco v raných obdobích slovesné folkloristiky převládala tendence provádět terénní sběry spíše u starších informátorů, moderní folkloristika předpokládá, že aktivnějšími vypravěči folklorních útvarů jsou spíše mladí lidé.

Dětský folklor, který patří k nejbohatším formám současného folkloru, charakterizuje dvojice protichůdných charakteristik. Na jednu stranu je dětská kultura velmi konzervativní a často traduje až překvapivě archaické folklorní formy, které v kultuře dospělých již dávno zanikly. Na druhou stranu děti ochotně recipují ta nejnovější témata, motivy, vypravěčské techniky a formy masové a populární kultury, které jsou pro dospělé často nepochopitelné a složité. Jednu z nejživějších forem současného dětského folkloru představuji projevy slovesného folkloru, z jehož žánrů děti, podobně jako dospělí, tradují především nejrůznější typy anekdot.

Výzkumu dětských anekdot byla v české slovesné folkloristice věnována poměrně značná pozornost. Dalším rozšířeným dětským slovesným žánrem jsou – podobně jako u dospělých – vzpomínková vyprávění, třetím jsou pak bezesporu vyprávění s numinózní tematikou.

5.3. Dětská numinózní vyprávění

Větší pozornost byla dětským numinózním vyprávěním věnována až od 70. let 20. století, především ve finské (Virtanen 1973), polské (Simonides 1976) a od 80. let i české folkloristice (Hrabalová – Jelínková – Pospíšilová – Šrámková – Toncrová 1980).

Tato krátká strašidelná vyprávění patří minimálně od 70. let 20. století mezi dětmi k nejoblíbenějším žánrům. Samotnými dětmi jsou minimálně od 80. let emicky označovány jako „horory“.

Numinózní vyprávění jsou obvykle vyprávěna ve striktně dětských kolektivech nejčastěji na dětských táborech, školách v přírodě či lyžařských zájezdech – obecně tedy při všech příležitostech, kdy jsou děti bez většího dozoru dospělých. Tato vyprávění jsou specifickým produktem svébytné dětské kultury, neboť jsou dětmi vyprávěna pouze do určitého věku a pak nahrazena odlišných teenagerovským repertoárem a následně repertoárem dospělých. Starší děti (cca od 15ti let) již numinózním vyprávěním – ovšem jiného typu než jsou ta dětská – daleko častěji věří a daleko více se s tematikou numinózna a nadpřirozena ztotožňují.

Podobná tendence k „realističnosti“ syžetů charakterizuje i současný numinózní repertoár dospělých. Dle Briana Inglise (1986) můžeme v evropské společnosti od 70. let 20. století pozorovat prudký nárůst víry v nadpřirozeno (paranormální aktivity). Bývalé země socialistického bloku tato vlna obliby paranormální tematiky naplno zasáhla až v 90. letech 20. století. Typický věk vypravěče dětských numinózních vyprávění je obvykle 7-13let (dříve byl zřejmě vyšší a neustále se snižuje).

5.4. Typologie dětských numinózních vyprávění

Typologii současné dětské tradice numinózních vyprávění navrhla již v roce 1997 jedna z předních světových odbornic na současný dětský folklor, estonská folkloristka Mare Kôiva z Literárního muzea v Tartu a šéfredaktorka internetového magazínu Folklore. Její typologie byla založena na bohatých estonských archivních sběrech dětského folkloru (Kôiva, 1997). Časový horizont těchto sběrů zahrnuje poměrně dlouhé období čtyřiceti let od počátku 60. let až do poloviny 90. let 20. století.

Tato data byla komparována se záznamy získanými na území bývalého sovětského svazu a v dalších zemích východní a střední Evropy. O starší vrstvě dětských strašidelných vyprávění nebyla k dispozici relevantní data, jelikož předchozí folkloristické sběry dětského folkloru byly primárně zaměřeny na odlišné žánry – především na písně, říkadla, rozpočitadla, hádanky a hry. Některé starší varianty a verze strašidelných vyprávění byly sice zachyceny již dříve v meziválečných a starších folkloristických sběrech, ale pouze v podání dospělých, nejčastěji ve formě démonologických a místních pověstí.

Současná dětská strašidelná vyprávění dělí M. Kôiva na sedm základních typů – strašidelná vyprávění vycházející z tradičního folkloru a jejich modernizace, specifická dětská strašidelná vyprávění, současné pověsti, vyprávění inspirovaná příběhy ze života, strašidelná vyprávění inspirována umělými příběhy z literatury, televize, filmu a rádia, pseudothrillery a individuální dětské výtvory. Ačkoli je tato typologie omezena relativně limitovaným estonským materiálem, nasbíraným mezi estonskými dětmi v rozmezí od 60. do 90. let 20. století, dle autorky si klade širší ambice a typologicky, strukturálně, tematicky ani obsahově se údajně příliš neliší od dětské vypravěčské tradice zemí bývalého Sovětského svazu a zemí východní a střední Evropy. (Janeček: 2007: 90-93)

6. DĚTSKÉ FOLKLORNÍ SOUTĚŽE

6.1. Vznik folklorních soutěží

Folklorní soutěže mají hlubokou minulost, sahají svým původem a existencí do minulého režimu a byly jistým způsobem reprezentací kulturní politiky té doby. Svými podmínkami bylyněkdy těžko přijatelné pro soubory vesnického typu. Folklorní soubory se musely soutěžního klání zúčastňovat, jestliže chtěly dosáhnout postavení, které jim umožňovalo ucházet se o vyslání a reprezentaci v zahraničí.

Do soutěživosti se proto probíjely i politické a prestižní tlaky zvyšující napětí a mnohdy také působily nevraživost mezi soutěžícími soubory... Soutěže měly také svoje pozitivní stránky. Umocňovaly potřebu cílevědomé tvorby pro prezentace výsledků práce ve folklorním hnutí. Tato teze platí také pro soubory dětské… (Kovářů: 2007: 76)

V jubilejním roce 2000 se konalo 16. Strážnické sympózium s názvem „Folklor pro děti a děti pro folklor“. K jeho pořádání se Národní ústav lidové kultury spojil s 4eskou národní sekcí CIOFF. Vycházelo se z premisy nezbytnosti výchovy a vedení dětí k poznávání tradic lidové kultury, k čemuž slouží i mj. i uvádění lidových tradic na pódia folklorních festivalů.

Pozornost byla věnována i dětem jakožto nositelům lidových tradic. Součástí sympózia byl i stejnojmenný seminář především pro učitele, jehož cílem bylo zmapovat současný stav využívání dětského folkloru a znalostí o lidové kultuře ve školách. Výstupem je sborník příspěvků, které na akci zazněly, Strážnice 2000. (Krist: 2007: 5)

6.2. Soutěžní připravenost a uvědomělost dětí

Není třeba zdůrazňovat, že nejvýraznějšími a nejvýznamnějšími činiteli souborů jsou jejich vedoucí, ať už zodpovídající za složku taneční nebo hudební. Jsou to především oni, kdo věnují svůj volný čas práci s dětmi a zároveň usilují o prestižní uplatnění v soutěži. Děti zůstávají většinou pouze nástrojem, i když nesmírně citlivým a přesvědčivým, k získání dobrého výsledku. Samy děti většinou potřebu získat úspěch a prvenství tolik nepociťují. Z tohoto aspektu také vyplývá výběr témat a materiálů, který je ve folklorních kolektivech zpracováván. Vzhledem k obsazení souborů s převahou děvčátek jsou nejčastějšími náměty pastva, louka, vití věnečků, praní u vody, řemesla.

K volbě materiálů přispívá rovněž fakt, že ve vedení souborů stojí převážně

ženy, zvláště pokud jde o školní kolektivy. Absence mužské složky, ať již ve vedení nebo i v obsazení programu je jedním ze závažných problémů. Postupně mizí a v soutěžních přehlídkách chybí hry na pastvě, odzemky a jiné projevy chlapecké dovednosti a tělesné zdatnosti. Při přehlídkách přítomní konzultanti konstatují, že je postrádán větší příklon k figurálním tancům. Ty poskytují rozsáhlé možnosti zpracování, umožňují všestranný taneční pohyb a konečně také rozvoj souhry s hudební složkou.

K jedné ze stěžejních otázek patří technika malých tanečníků. Zdá se, že děti nižší věkové kategorie jsou mnohem lépe technicky připraveny než ty dospělejší, ve věku teenagerů, na něž by bylo teoreticky možné klást vyšší pohybové i výrazové nároky. Jedním ze záporných rysů je fakt, že škola nepřipravuje děti k obecné tělesné zdatnosti. Ve školních tělocvičnách se netrénuje přeskok, cvičení na nářadí, gymnastika. Tělesná výchova znamená především míčové hry a orientaci na prestižní sporty – hokej a fotbal. Tím je omezen nejen program, ale především poznání celého rozsáhlého fondu tanečního odkazu, na který je třeba především klást důraz.

K jevištnímu projevu soutěžního programu lze konstatovat, že umělecká úroveň soutěžících souborů znamenitě vzrostla po stránce taneční, zvláště pak v hudební složce.

S tím však není možné se spokojit. Téměř vždy, v každém soutěžním kole, v přehlídkách místních se školními skupinami, je nezbytné klást důraz na studium a znalost základního materiálu z regionu. Je třeba permanentně připomínat, že je žádoucí vždy znovu se ponořit do pramenů a nespokojit se s kopírováním programů jiných, zvláště dospělých souborů se všemi jejich chybami. Studium základního materiálu znamená dobře poznat tance a taneční hry, ale také dialekt a hudební složku.

V neposlední řadě poskytuje studium sbírek s četnými poznámkami o informátorech, tanečních příležitostech a prostředí inspiraci k umělecké tvorbě.

V prostředí kde se dětské hry a tance rodily a žily, dětské hudební kapely v podstatě neexistovaly a děti se musely spoléhat na sebe, na svoje hlasy, na jednoduché, po domácku zhotovené nástroje, různé typy foukacích nástrojů, píšťalek, hru na hřebínky, listy, což ze soutěžního dětského folkloru téměř vymizelo. V soutěži však děti pouze reprodukují to, co jim dospělí připraví, a to nejen v soutěži folklorních souborů, ale také v pěvecké soutěži, kde lidová píseň dominuje. Umí tyto děti zahrát upravené a mnohdy stylizované písně také v jejich původním a plném znění a zazpívat

je rovněž správným dialektem? Dokáží tanečníci zatančit tance tak, jak jsou zapsány bez choreografické úpravy? Znají něco o tom, jak vypadal dialekt nebo oděv – kroj z jejich oblasti? Je vždy porota nebo hodnotící komise skutečně odborně připravena a znalá projevu regionu, který děti ve svých vystoupeních reprezentují? (Kovářů: 2007: 76-78)

7. TANEC A POHYB

7.1. Lidový tanec

Lidový tanec je u nás náplní práce či inspirujícím činitelem mnoha amatérských i profesionálních souborů. Tento spolu s ostatními tanečními druhy – scénickými a společenskými tanci, z nichž některé v jejich historickém vývoji ovlivňoval a působí na ně i dnes, patří do oblasti společenského jevu označeného tanec, který je charakterizován emocionální, rytmizovanou a výraznou pohybovou činností, úzce spojenou s hudbou.

Dnes se s lidovým tancem setkáváme v poměrně širokém okruhu společenského dění. V době svého vzniku byly lidové tance převážně jediným tancem u muzik. Lidé jimi vyjadřovali radost všude tam, kde se radovali a bavili. Skutečnost, že tyto tance nebyly úplně zapomenuty, a takto žijí stejně jako lidové písně v dnešní době, svědčí o jejich hodnotách.

Lidové tance vycházejí z přirozených funkčních pohybů – z chůze, běhů, skoků, obratů, podupů, tleskání a jiných pohybů, které jsou v nich tvarově, prostorově, rytmicky a dynamicky stylizovány. Jsou v jednotě s hudbou (písní i slovem) a životním prostředím, ve kterém vznikly nebo se uplatňovaly. (Drdácký: 1983: 5 – 6)

Taneční styl je jednou z nejméně prostudovaných stránek lidového tance. Současně stránkou v práci LPT (Lidové písně a tance) velmi důležitou, ne-li nejdůležitější. Tanečním stylem nazýváme různé konkrétní pohybové provedení jednoho a téhož základního kroku (motivu). Taneční styl může být dobový, v lidovém prostředí se však během 100-150 posledních let ustálil v určité formě, která je v různých etnografických oblastech různá, ale pro jednotlivé oblasti charakteristická.

Zachytit v popisu tance taneční styl je velmi nesnadné, protože chybí dosud systém dostatečně hlubokého rozboru, který by umožnil zachytit jemné stylové rozdíly. Styl je zde proto uváděn jen povšechnými a nepřesnými termíny jako „hladce“, „houpavě“ apod., většinou však v popisech vůbec není zachycen.

Jediným spolehlivým záznamem je záznam filmový. Filmová dokumentace lidových tanců je však poměrně mladá a nezastihla již v některých oblastech lidovou tanečnost tak živou, aby mohla být vůbec použita. Moderní výzkum v 50. letech již nezastihl ani jednoho lidového tanečníka, který by neměl styl ovlivněný podstatně

stářím, pamětí, nemocí apod. Proto kýmkoliv uplatňovaný taneční styl nemůže být nic jiného než rekonstrukce více či méně blízká pravdě. (Podešvová: 1977: 7)

PhDr. H. Podešvová ve své publikaci „Lidové tance na Opavsku“ uvádí taktéž charakteristiku tanců podle tanečních rodů – druhů:

- Chorovody a kola
- Mužské tance a skoky
- Točivé tance (párové tance, jejichž základem je společné točení páru ne místě)
- Figurální tance (tance párové, výjimečně trojicové, v nichž se jednotlivé kroky spojují uvnitř částí v menší celky zvané figury, a které jsou spjaty vždy s jednou určitou doprovodnou písní)

  - Čtverylky (podskupina tanců figurálních, tančených určitým větším počtem párů (4-8) v určitém půdorysném řešení jiném než je kruh: řady, čtverec, kříž)

  - Přechodné formy mezi tanci figurálními a kolovými

- Kolové tance (párové tance, tančené dokola současně kolem společné osy páru a kolem středu tanečního prostoru)

7.2. Etnochoreologie

Etnochoreologie- taneční folkloristika - je disciplína zabývající se všemi formami existence lidové taneční kultury z hlediska historického i kulturně antropologického. Lidový tanec se stal předmětem studia folkloristů a etnologů na půdě tehdejšího Státního ústavu pro lidovou píseň v Brně až začátkem padesátých let 20. století. Cílem bylo vytvořit komplexní taneční archiv, který by zachycoval nejen pohybové, ale i hudební záznamy.

Lidový tanec je nutno dělit podle několika základních hledisek:

- podle regionů (horácký, hanácký, valašský...)
- podle funkce (zvykoslovný, společenský...)
- podle druhů a rodů (tanec párový, figurální, taneční hry...)
- podle pohlaví (mužský, ženský, smíšený)
- podle útvarů (kruhový, řadový...)
- podle účasti (sólový, párový, čtverylkový, kolektivní...)
  (Brouček, Jeřábek: 2007)

7.3. Pohyb

Pohyb je prostředkem seznamování se s prostředím, prvním učením, jak ovládnout své tělo, jak si poradit se svým okolím a tím nabýt potřebné zkušenosti. Pohyb je prostředkem, jak vyjádřit sebe sama a komunikovat s ostatními. Je také prostředkem získávání sebevědomí, hodnocení sebe samého, vzájemného srovnávání, pomáhání si, soupeření a spolupráce.

Z všeobecně zřejmé praktické zkušenosti a z potřeb dítěte formulovaných Maslowem (např. Drapela, 1997) a Matějčkem (1994), ve spojení s vývojovou psychologií Piagetovou (1970), sociální teorií Eriksonovou (1963) a psychomotorickým přístupem Kipharda (1992) vyplývá, že jednou ze základních potřeb dítěte a tím i důležitým prostředkem dětského objevování světa je právě pohyb.

Pozorování ukázalo, že ve chvílích, kdy děti nejsou vedeny učitelkou, až v 80 % spontánně volí různorodé a dynamické aktivity. Tvoří si pro ně vhodné podmínky, řeší s tím spojené problémy, rozdělují si role, určují pravidla, komunikují a spolupracují. (Dvořáková: 2002: 11-15)

Z hlediska psychologického je motorické učení chápáno jako jistý protiklad učení senzorického. Přesnou hranici však vymezit nelze, protože v motorickém učení je obsaženo i učení senzorické a v senzorickém učení i motorické.

Žádný pohybový prvek není výsledkem činnosti fixované svalové skupiny, ani nevzniká na základě vždy naprosto stejných impulzů, ale vzniká na základě snadno zaměnitelných struktur, které zahrnují podněty spjaté s různými korovými oblastmi.

Motorické učení považujeme za druh učení, jehož výsledkem jsou pohybové návyky a dovednosti. Prostřednictvím senzorického učení získáváme předpoklady k vykonávání činností.

Nácvik pohybových činností probíhá v podstatě podle stejných principů, jako rozvíjení myšlenkových operací. Složitost procesu je dána tím, že se týká nejen tělesných, ale i duševních procesů. Pohybový projev může probíhat za účasti nižších center nervové soustavy, kdy vznikají pohyby bezděčné (bezprostřední reakce dvouletého dítěte na hudbu) nebo za účasti vyšších center nervového systému, kdy vznikají pohyby záměrné.

Dosáhnout žádaného efektu dokonalé koordinace předpokládá, aby pohybové prvky byly zvládnuty na úrovni dovedností a návyků. Jejich prostřednictvím dítě tyto pohybové prvky uplatní v různých situacích.

Přechod mezi dovedností a návykem je plynulý. Čím přesnější bude ovládnutí pohybového prvku s minimálním počtem chyb, tím rychleji dojde ke splnění a pochopení požadovaného úkolu a ke snížení únavy, která s počtem chyb a vlivem stereotypního opakování narůstá.“ (Knopová: 2005: 9-10)

7.4. Pohyb ve vztahu k hudbě

Od počátku vedeme děti k poslechu hudby, aby byly schopny reagovat na její emotivní složku. Teprve postupně jim zprostředkujeme detailnější poznání hudebních prostředků. A učíme je slyšet proměny rytmu. Jeřábková (1986) ve své Taneční průpravě uvádí:

„Funkce hudby je při pohybové a taneční výchově mnohotvárná. Nejčastěji se vyskytující formy hudby jsou:

- Hudba jako složka podbarvující: pohybová složka a její zákonitosti zcela dominují, hudba vytváří pozadí pohybu.

- Hudba jako složka napomáhající pohybu: hudba v určitých momentech vystupuje výrazněji, akcentem, výdrží, dynamickou vlnou napomáhá

plastickému provedení jednotlivých cviků nebo tanečních pohybů.

- Hudba jako složka pohyb doprovázející: hudební doprovod vychází zcela z potřeb pohybu, vytváří souvislý celek, který sleduje celek pohybový a akcentuje jednotlivé detaily.

- Hudba jako složka pohyb řídící: hudba přejímá aktivní úlohu. Při větších pohybových sledech, kdy střídáme kontrastní pohyb: tlak – uvolnění, chůze – běh. V těchto případech se změna pohybu řídí změnou v hudbě. Učíme tak děti správně reagovat na hudební podněty.

- Hudba jako složka inspirující: na základě celistvého hudebního dojmu vzniká taneční improvizace nebo hotová taneční forma.

Při práci s pohybem se také vyskytuje řada styčných bodů s hudbou spjatých: (metrum, melodie, rytmus, harmonie, tempo, forma, dynamika). Seberealizace v tanečním projevu je důležitým výchovným momentem. Každé dítě reaguje na hudbu osobitě, a tak vždy obdivujeme neopakovatelné množství pohybových obměn a nevyčerpatelné zdroje dětské tvořivosti.“ (Otrusinová: 2007: 58-59)

Schopnost vnímat rytmickou melodickou, dynamickou a formální stránku skladby a současně přizpůsobit pohyb proměnlivým podmínkám v prostoru a čase vytváří předpoklady pro estetický hudebně pohybový projev. (Knopová: 2005: 10)

8. HLASOVÁ VÝCHOVA

8.1. Podstata hlasové výchovy

Hlasová výchova je studijní disciplína, která komplexním rozvíjením hlasotvorných a psychosomatických předpokladů navozuje a udržuje harmonii duševních a tělesných funkčních napětí; ta jsou základním předpokladem optimální hlasotvorné aktivity. Hlasotvorná aktivita působí svými psychofyziologickými důsledky jako hybná síla rozvoje lidské individuality. Hlas ztrácí svou funkci pouhého prostředníka, stává se svébytným sdělením, samostatnou kvalitou.

Poslední desetiletí přinesla ve všech oblastech, kde má kvalitní hlasová interpretace své nezastupitelné místo (sdělovací prostředky, školy, ale i divadla), citelný pokles hlasové kultury. Vznikl jako následek společenských a civilizačních proměn 20. století a mimo jiné souvisí s celkovým úpadkem používání jazyka a z tzv. „zcivilňování“ mluvního a zpěvního projevu. Kult tzv. „podvědomého zacházení s hlasem“ má v dnešní době za následek ohromující procento „funkčně zjednodušených, až defektních hlasových funkcí“ v mluvě i ve zpěvu. (Válková: 2000: 135-136)

8.2. Chápání výuky hlasové výchovy

Práce s hlasem a jeho fondem je další složkou veřejného projevu, se kterou se dětské soubory více či méně úspěšně potýkají. Ne každý soubor je schopen obstarat si pedagoga, jenž je na tuto problematiku specializován. Pod pojmem hlasová výchova je tak ve většině souborů chápána pouze její zpěvní složka. V této kapitole cituji především Doc. L. Válkovou a Doc. E. Vyskočilovou, které kladou důraz na psychosomatičnost problému hlasové výchovy.

Proces hlasové výchovy nelze mechanicky a zahrnout pod nadpis „výuka hlasové techniky, jak jsme často svědky. Je to individuálními, vědomými i nevědomými cestami vedený průběh organického růstu, který zasahuje do nejniternějších lidských oblastí. Je to technika a přece už ne technika… Je to cílevědomé rozvíjení hlasových dispozic zajedno s kořeny osobnosti, s jádrem bytostnosti člověka. Pravá umělecká sdělnost je tam, kde se nedá oddělit technika od tvorby. (Válková: 2005: 21)

Sluchový vjem tedy, podobně jako zrakový, je podřízen zákonům vjemového pole, které se v průběhu vývoje lidského jedince nemění; také tzv. vjemová konstanta zraku i sluchu (vzdálenější předmět, který se na sítnici zobrazuje jako menší, označujeme za stejně veliký, jakým byl, když byl umístěn blíže, tak hlas, jehož zvuk zeslabujeme přístrojem, „slyšíme“ v témže tvaru).

Podobně, jako u zrakových vjemů dochází k jevu, který bývá nazýván „zrakový klam“, tak u sluchových vjemů máme tendenci nečistě znějící zvuky reprodukovat jako čistší, neuzavřené zvukové celky dokončovat, týž tón slyšet ve společnosti s různými jinými tóny různě atp. z pouhého vjemu a nápodoby student není sto pochopit celý hlasový orgán jako opěrnou stavbu nutnou pro hlasový výkon. Bez trpělivého upozorňování a pobídek pedagoga k vlastním pokusům, nemůže dojít k restrukturalizaci podmínek v jeho hlasovém aparátu. (Vyskočilová: 2005: 92)

Minulá dvě století měla v pojetí toho, co je a co není přirozené, mnoho neujasněného. Vědění oborů se roztříštilo do množství pěveckých škol a metod, z nichž mnohé byly založeny na neúplných nebo polopravdivých poznatcích. Někteří pedagogové nezvratně věřili v úspěšnost empiricky odpozorovaných metodických prostředků (často předávaných ústním podáním z generace na generaci). Vydávali je za tzv. zázračné metody a preferovali je ve svých postupech. Takové metodické prostředky údajně zdokonalovaly jen jednu funkci pěveckého mechanismu v domnění, že se tak zharmonizují ostatní části.

8.3. K pedagogickým metodám hlasové výchovy

Pedagogické metody, které sází na jednostranné akcentování některé z dílčích zásad metodického postupu budování hlasu a v této jednostrannosti hledají samospasitelný klíč k úspěchu a pedagogickou osobitost (často úzkostlivě střeženou jako „kouzelný prostředek“), dosud existují. Uveďme alespoň některé z oněch rad, jejichž stereotypní vyžadování vede často k chybným důsledkům:

- Požadavek stálého dodržování tzv. úsměvného tvaru úst při zpěvu (tato tendence vede k přepětí okolního svalstva a celého zpěvního aparátu).
- Vyzdvihování nazální rezonance jako jediného prostředku k dosažení dokonalého tónu. Často bývá používána i tzv. hnací resonance (Triebresonanz). Fiktivní „dechový“ proud je v takovém případě při výcviku směřován ke kořeni

nosu. Tím jsou z hlasu vyřazeny zadní a vrchní rezonance hlavy. Rezonanční přesvětlení způsobuje „ostrou“ znělost a ta je milně vydávána za „rezonanční špičku“. Zdůraznění jedné funkce naruší harmonii celku.

- Pěstování šíře hrtanu dlouhodobým zadržením pocitů tzv. nádechového postavení během zpěvu (následkem může být křečovitost zpěvného aparátu).
- Úzkostlivé udržování malého otevření úst za účelem dosažení intenzivní hlavové rezonance, protože jinak zvuk z úst „vypadne“.
- Jednostranný výcvik se sonorami (m, n, ng)

Ve výjimečných případech může jednostranně prováděný výcvik některé pěvecké typy kladně ovlivnit. Jeho volba by však měla mít závažné zdůvodnění. Každou z uplatňovaných zásad lze považovat za dílčí stránku komplexního pedagogického postupu. Při volbě metodických prostředků je třeba mít stále na zřeteli, že při zpěvu jsou duše, tělo hlasový a sluchový aparát vzájemně propojeny v jeden celek. Optimálně řízená hlasová výchova vychází z této psychosomatické jednoty organismu. Jen tak směřuje k navozování a udržování žádoucí harmonie duševních a tělesných napětí. (Válková: 2005: 47-48)

K optimálnímu sebevyjádření hlasem může dojít pouze tehdy, je-li navozen systém psychosomaticky odpovídajících pro každý organismus harmonicky sladěných funkcí. U každého hlasového organismu jde o harmonicky sladěnou souhru somaticky podmíněných a psychologicky uvědomovaných funkčních mechanismů. (Válková: 2005: 63)

9. PROBLEMATIKA VEŘEJNÉHO VYSTUPOVÁNÍ

9.1. Úvaha nad teatralizací života

Teatralizace života má základ ve změně sociálně psychologického pojetí světa. Odevždy byl příznakem života pohyb, projev. Odevždy je člověk rád viděn, vnímán druhými. Od chvíle, kdy se narodí, rozlévá se v něm blaho, je-li vzat do náruče, sevřen, opečováván, sycen. Ovšem brzy pasivní stavy blažeností ustupují před blažeností z aktivnějších způsobů života. Brzy se dítě začíná aktivně chápat a přizpůsobovat podmínkám života, tedy – podle Clapareda – jednat inteligentně. Později ovšem máme sklon považovat jeho, původně chvályhodnou, činnost za příliš pasivní a jednostrannou, například tehdy, když čte a nedělá téměř nic jiného, nebo když se stane jeho sebecit příliš spjat ze sebeprezentací, apod.

Masmedializace, spotřebnost a teatralizace vede k chápání herectví jakožto veřejného vystupování. To je zřejmě nejobecnější chápání herectví. Podstatné je, že nejsou-li známy, sledovány a zdůrazňovány kvality, znamená to ve světě masmédií, konzumu a teatralizace zpravidla vzmáhání a rozmáhání nekvalit. Velmi záhy konsolidaci a normalizaci nekvalit. Zejména tam, kde je na tom duchovní atmosféra, duchovní kontinuita a kultura mizerně.

Nekvality, duchovní prázdno a pusto působí a bují i v oblasti tradičního herectví a hereckého školství, tradičního dramatického umění, která ještě před padesáti roky byla suverénním – a zdálo se neporušitelným – hájemstvím kvalit. Je třeba vědět a říci, že permanentní veřejné spotřební prezentování duševních a duchovních nekvalit, pokleslostí, falší nemálo škodí duši, škodí člověku, škodí lidskému společenství, škodí duchovnímu ovzduší. Je ke zlému a horšímu. I když to, jak naprostá většina cítí a ve své nevědomosti se domnívá, „nevadí“. (Vyskočil: 2000: 5)

9.2. Herectví a sebereflexe

Doba hromadných sdělovacích prostředků obrátila pozornost mnohých lidí více než k četbě a poslechu řeči k obrazovce. Vizuální vjemy spojené s hudbou působí sugestivněji. Zobrazovaní hrdinové se zdají být bližší těm, které potkáváme, jejich příběhy pravděpodobnější než ty, které žijeme. Může se stát, že někdo očekával od

herce, který na obrazovce ztvárnil roli bezcharakterního člověka, že se bude podobně bezcharakterně chovat v osobním životě. (Vyskočilová: 2000: 43)

Přestože herectví dovede vyjádřit četné postoje, stanoviska a pocity a přestože tyto pocity jsou druhými vnímány a čteny, a že tedy může člověk druhému „nahrávat“ a budit ve druhém falešné zdání, zapomíná se, že člověk se při své komplikovanosti nemůže dlouhodobě komplikovat ještě více, aniž by ztratil orientaci v sobě samém.

Jestliže se mu – díky jeho představivosti – ukazuje více možností tělové reakce na vzniklou situaci, je třeba, aby se student při hledání vlastní odpovědi na vzniklou situaci učil znovu se vracet, obrátit k podstatě situace samé. Aby se skutečnost učil nalézat, reflektovat. Jestliže se člověk nenaučí nalézat pravou příčinu svého chování, a jestliže tedy nereaguje (nikoliv reflektuje) tělově, tedy na nižší než představové úrovni (strachově, zbrkle, vztekle ap.), nevyváže se z jeho pout. Jestliže si však v mysli představí, co všechno by se mohlo stát, kdyby reagoval nepřiměřeně, ztratí strach. O inteligenci se říká, že je systematická, když vědomí vztahů jest natolik posunuto kupředu, že dovolí soudné předvídání. (Vyskočilová: 2000: 49)

9.3. Dramatická hra

Tento pojem definuje ve svém Divadelním slovníku Pavis jako kolektivní činnost skupiny „hráčů“ (nikoliv herců), kteří společně improvizují na dané téma, jež je předem určeno nebo upřesněno situací. Neexistuje tedy již hranice mezi hercem a divákem, ale jde o pokus zapojit každého do scénické aktivity (spíš než do děje) s podmínkou, že jednotlivé individuální improvizace se během práce musí začlenit do společného projektu.

Cílem není ani kolektivní tvorba, jež by měla být posléze předvedena obecenstvu, ani katartické prožívání psychodramatického typu, ani zmatek nebo legrace jako v případě happeningu, ani zdivadelnění každodennosti. V dramatické hře jde jak o seznámení účastníků (jakéhokoliv věku) se základními divadelními mechanismy (postava, konvence, dialektika dialogů a situací, skupinová dynamika), tak o určité tělesné a citové uvolnění v průběhu hry, v případě i v osobním životě jedinců.

9.4. Dramatická situace

Irina Ulrychová uvádí, že situace není jednotka statická, ale dynamická, má vnitřní napětí a pohyb, překonává se v ní buď definitivně určitý rozpor (situace uzavřená), nebo se částečným překonáváním jednoho rozporu vyvolá rozpor jiný. Potencionálně dramatická situace je pak taková situace, která má objektivní dosah a závažnost (týká se všech zúčastněných osob), její rozpor je konfliktní (zájmy jednotlivých osob jsou tu v momentálně neřešitelném rozporu) a je to situace otevřená (motivující pokračování).

9.5. Hra v roli

Machková o hře v roli píše: Hru v roli provádí hráč svou vlastní osobou, celým svým reálným psychosomatickým aparátem, tedy nikoli jen tělem ani jen myšlením nebo slovem. Je to jednání reálně uskutečněné, ne pouze myšlené nebo slovně popsané, je v něm přítomen prožitek a utváří se jím zkušenost. Psychologicky je základem hry v roli vnitřní představa. Hodnotná (výchovně i umělecky) hra v roli je založena na vnitřních charakteristikách a motivacích zobrazované osoby, tvora nebo jevu.

Josef Valenta definuje hru v roli jako základní princip, kterým se jako svou vlastní primární specifikou odlišuje dramatická výchova od jiných výchovných koncepcí vůbec a dalších koncepcí též hru v roli využívajících (osobnostně – sociální výchova, sociální výcvik ap.).

O hraní rolí se Valenta zmiňuje jako o výchovné a vzdělávací metodě, která vede k plnění osobnostně rozvojových i věcně vzdělávacích cílů prostřednictvím navození a přípravy, rozehrání a reflexe fiktivní situace s výchovně hodnotným obsahem. Tato situace se uskutečňuje prostřednictvím hry hráčů (aktérů, herců), zastupujících svým chováním a jednáním více či méně fiktivní objekty (zejména osoby, ale i jiné bytosti, jevy ap.) včetně možnosti hrát v různé míře autenticity sebe samého. (Nováček: 2008: 18-19)

10. ZDROJE NEPROFESIONÁLNÍCH UMĚLECKÝCH AKTIVIT

Nedílnou součástí světa dětského folklóru nejen u nás, ale i ve světě, je bohužel otázka zdrojů, potřebných pro chod souboru. Na problém s jejich nedostatkem bohužel některé z nich doplácí. Týká se to především těch, kteří nemají dostatečnou prestiž, a tudíž jsou ochuzeni o případné dotace a sponzory. Z toho důvodu na toto místo zařazuji i kapitolu, týkající se možnosti čerpání financí pro neprofesionální folklórní soubory i jiné složky kulturního dění z oboru neprofesionálních uměleckých aktivit. Financování neprofesionálních uměleckých aktivit systémově spočívá na vícezdrojovém principu, který se skládá ze čtyř složek.

10.1. Privátní zdroje

Je běžné, že např. členové souborů včetně dětských platí členské příspěvky v často nezanedbatelné výši. Hradí provoz, údržbu včetně pořízení nástrojů, kostýmů a jejich pořizování. Přispívají na nájem prostor na zkoušky, cestovné na domácí i zahraniční účinkování. Nemalé prostředky vkládají do odborné přípravy, (stále nákladnější je studium na základních uměleckých školách) i dalšího vzdělávání v zájmových kurzech a dílnách.

10.2. Veřejná podpora z obecních a krajských rozpočtů

V městech a obcích mohou soubory i jednotlivci požádat o dotaci na nastudování programu, soustředění, účast na festivalech v ČR i zahraničí. Všechny kraje v ČR vypisují v současné době granty pro oblast kulturních aktivit. Výjimkou je Jihočeský kraj, který umožňuje pouze v rámci grantové řady Podpora cestovního ruchu podporu folklorním souborům a projektům z oblasti lidové kultury. Mezi vyhlašovanými programy jsou velké rozdíly tematické (pouze některé kraje podporují činnost souborů a krajské postupové přehlídky) i z hlediska příjemců. Liší se zejména v přístupu k obcím a jimi zřizovaným organizacím. Výrazné rozdíly jsou ve výši alokace prostředků a jednotlivé dotace. Nejsou však rozlišeny profesionální a amatérské aktivity. Výše dotace se pohybuje se v rozmezí 20 až 200 tis. Kč s vlastním podílem žadatele většinou ve výši 50%. Velmi náročná je rovněž administrace podání žádosti.

10.3. Státní správa

Jedná se především o Ministerstvo kultury. ORNK MK(Odbor regionální a národnostní kultury Ministerstva kultury) vyhlašuje granty v pěti skupinách oborů neprofesionálních uměleckých aktivit, na podporu kulturních aktivit národnostních menšin a občanů se zdravotním postižením. Podporuje také vybrané prestižní celostátní přehlídky, festivaly a soutěže a aktivity ke kulturním výročím. Od r. 2001 formou čtyř specializovaných grantových řad podporuje účast souborů na prestižních zahraničních festivalech. Tuto agendu do r. 2000 vykonávalo NIPOS (Národní informační a poradenské středisko pro kulturu), které nadále realizuje pouze příjímání na festivalech v ČR a vysílání delegátů, lektorů a seminaristů formou příkazních smluv.

Jiný postup nedovolují rozpočtová pravidla ČR. Objem prostředků MK, o nichž se většinou rozhoduje komisionálně, se výrazně nemění. V roce 2004 byly podpořeny zvláštním grantem projekty, které souvisely s realizací programu Česká hudba 2004. V oblasti aktivit dětí a mládeže je možné ucházet se o dotaci MŠMT, odboru Péče o mládež. Toto ministerstvo podporuje rovněž vybrané krajské postupové přehlídky dětských aktivit, Celostátní přehlídku dětského přednesu a několik dalších v kategorii A, např. výtvarnou soutěž a výstavu Alšova země.

10.4. Sponzorské zdroje

Minimální zájem však vykazují podnikatelské subjekty včetně finančních institucí. Je možné uvést desítky příkladů ze zahraničí, kdy např. generálním sponzorem švédské organizace pro sborový zpěv (Körsam) je největší banka. Vklad 10 mil. Švédských korun ročně se zúročil v počtu pěveckých sborů. V zemi s 9 mil. obyvatel působí 14 tis. sborů, v ČR řádově několik set. Po vzniku krajů existuje nikde nezakotvená, nicméně reálná tendence: přispěje-li na jeden projekt město, nelze očekávat dotaci od kraje a naopak.
(URL:http://74.125.77.132/searchq=cache:tRAcqioUJ3QJ:www.institutumeni.cz/res/data/000055.doc+rvp+folklor&cd=7&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-a)

Praktická část

1. VZNIK A HISTORIE DFS ŠAFRÁNEK

Abychom mohli hovořit o vzniku DFS Šafránek, je třeba se nejprve alespoň v krátkosti zmínit o FS Šafrán, který je možno považovat za jakéhosi „rodiče“ Šafránku, neboť bez existence dospěláckého a už „zaběhnutého“ souboru by byl vznik dětského souboru složitější nejen po stránce zkušenostní, ale i materiální.

Folklorní soubor Šafrán vznikl v roce 1995, ale někteří členové se zajímají o folklor již řadu let. V roce 1997 byl založen také dětský soubor Šafránek. Chodí sem děti od 5 do 11let. V současné době má Šafrán 23 členů, z toho 9 členů kapely. Zaměřili se na lidové písně a tance z Podještědí, Podkrkonoší a Pojizeří. V programu mají též tanec Českou Besedu, se kterou se na oblastní soutěži umístili na 1.místě. Vystupují v krojích, které jsou kopiemi původních krojů této oblasti. Soubor úzce spolupracuje s MÚ v Jablonci nad Nisou, s okresním muzeem a s vlastenecko-dobročinnou obcí Baráčníků v Jablonci nad Nisou – Mšeně. Hlavním posláním souboru ale je přinášet lidem radost a úsměv, oslavovat krásy života tancem a písní a představovat lidové zvyky z jejich oblasti. (kronika DFS Šafránek)

Vedoucími FS Šafrán a DFS Šafránek jsou Aleš a Jaroslava Václavíkovi, manželé s bohatými zkušenostmi s folklorní činností, další klíčovou osobností souboru je Vlastimil Stecker, který se v oblasti folkloru též pohybuje již mnoho let a který se stará o část choreografickou. Pod jeho taktovkou vznikají nová folklorní pásma a krokové variace nejen pro soubor dospělácký, ale i dětský. O metodickou část obou souborů se stará právě dvojice J. Václavíková a V. Stecker, část provozní je doménou A. Václavíka. Do chodu souborů svou obětavou činností zasahují i ostatní členové souboru, jejichž pomoc s realizací činností Šafránu i Šafránku je pro oba soubory velkým přínosem.

Září 1997

Přáním Aleše a Jaroslavy Václavíkových bylo založit k souboru dospělých Šafránu i dětský soubor Šafránek. Jejich přání se vyplnilo na 9. základní škole v Arbesově ulici. Zde se podařilo dát dohromady pár dětí a začít. Scházeli jsme se vždy v pondělí 15-17 hodin. Začátek sice nebyl jednoduchý, ale už na Vánoce se mohly děti

představit krátkým pásmem. Tomu předcházelo urputné shánění látek vhodných na kroje, které jsme zakoupili v Semilech přímo u výrobce, a šití krojů. (kronika DFS Šafránek)

Jednou z věcí, ke kterým bohužel dochází, je odchod dětí (mnohdy již zkušených) ze souboru za jinými zájmy, na studia nebo zkrátka „jen tak“. Naopak příchod nových dětí do souboru je událostí velmi pozitivní. Období větších změn v obsazení souborů zpravidla kopíruje školní rok, na jehož konci se dozvídáme, které z dětí již nepřijdou, a na začátku školního roku nového vítáme členy nové a loučíme se s dalšími odcházejícími.

Září 1999

Opět je září a začíná nový školní rok. S novým rokem odešly a přišly další děti. Tento rok jsme příjemně překvapeni, protože o tancování a zpívání v souboru má zájem více chlapců než děvčat. Dětí máme 20 a stálicemi jsou Pavel Kuna, Martin Šedivý, sourozenci Tomáškovi. Další děti: Kateřina Chrudimská, Šárka Matochová, Eliška Křivancová, Jana a Kateřina Křivancovi, Erika Patočková, Karel Sýkora, Tereza Soldátová, Eva Kolářová, Filip Rychter, Anna Netrhová, Karolína Mužáková, Marcela Preislerová, Jakub a Martin Hastačovi, Vojtěch Král. Děti se velice rychle spřátelily a až na malé neshody se mají rády. Pozorujeme, že oproti loňskému školnímu roku se značně změnil Kájík, protože jeho nevinnost a mírnost se jaksi vytratila a je z něho klučina, který se neztratí. (kronika DFS Šafránek)

Tolik zápisy z kroniky DFS Šafránek, týkající se právě oněch změn v měsíci září ze souborových začátků. Je zde patrno, že se změny týkají nejen počtu dětí, ale i změn jejich osobností, ke kterým i přes tak krátký časový úsek, kterým jsou letní prázdniny, dojde, což se projevuje, ať už pozitivně nebo negativně, na práci s nimi. Nyní se přesuneme k zápisu z roku 2004, ve kterém je ve stručnosti shrnuto to podstatné z dosavadní činnosti souborů Šafrán a Šafránek:

Bilance k roku 2004

Jablonecký FS Šafrán byl založen v roce 1995 a o dva roky později vznikl dětský soubor Šafránek. Ten je vlastně přípravkou pro přechod do dospělého kolektivu. Takto k nám přešly již tři děti. Oba soubory mají dohromady téměř 40 členů. Máme též kapelu, která hraje při různých vystoupeních i dětem. V repertoáru dospělého souboru je mimo jiné i Česká beseda. Tu jsme vloni tančili při různých příležitostech sedmkrát, dokonce i v Německu a Polsku.

V Jablonci nad Nisou se pravidelně účastníme Velikonočních trhů a Jabloneckých podzimních slavností. Den památek taky slavíme hudbou a tancem a za spolupráce s Muzeem skla a bižuterie se každý rok vypravíme na Mariánskou sklářskou pouť na Kristiánov v Jizerských horách. Loni jsme také přispěli svým vystoupením k pěkné náladě návštěvníků při slavnostním otevření nově postavené rozhledny na Smrku. Děti se již 3x zúčastnili celostátní akce Bambiriáda v sousedním Liberci. Počtvrté se také konalo letní soustředění pro děti Šafránku. Rok vždy zakončí děti zpíváním podkrkonošských koled u vánočního stromečku před MěÚ v Jablonci nad Nisou.

Když se tak dívám do kalendáře a počítám, měli jsme loni oba soubory dohromady 32 akcí. Převážně v nejbližším okolí, ale též jsme se zúčastnili Festivalu Baráčnických souborů až v Sokolově nebo Mezinárodního folklorního festivalu v Německu u Lužických Srbů. Ovšem nejdelší cesta nás čekala v říjnu 2003.

Na pozvání dětského sboru Niños Cantores jsme se dostali až do Mexika. Děti jsme u nás hostili v dubnu a samozřejmě jsme rádi využili jejich pozvání do pro nás tak exotické země. Během deseti dnů jsme v Mexiku třináctkrát vystupovali. Pěkně nás domácí pohonili po hlavním městě Mexico City a okolí, ale čas zbyl i na výlety. Jen ta jejich flegmatická povaha nás denně vyváděla z míry. Měli jsme jet například hned ráno na výlet. Místo toho dvě vystoupení, pak výlet a po výletě zase vystoupení. To vše v nadmořské výšce 2400-2800 metrů. Nevěřili jsme, ale opravdu se nám při tanci a zpěvu špatně dýchalo. Ale vystoupení se líbila, tančili jsme převážně před dětmi z různých škol, také na prestižní vysoké škole a v indiánské vesničce Toluca.

Navštívili jsme nejznámější pyramidy Slunce a Měsíce, zábavní park Six Flangs Xochilco je zase oblast - něco jako výletní park, kde se ale jezdí na lodičkách a k tomu kanály brázdí na lodičkách muzikanti nazývaní „mariachi“. Ač nebyl víkend, bylo zde

pěkně živo. Na dalších lodičkách zase přijížděli prodavači schopní prodat vše, od jídla až po koberečky. Samozřejmě se musí smlouvat a to jsme se také museli rychle naučit. Navštívili jsme si katedrálu na druhém největším náměstí na světě – údajně po Moskvě, a antropologické muzeum. Také jsme zažili cestu žlutým školním autobusem, jako vystřiženým z amerického filmu. Ovšem nejvíce dojmů si odnášíme z rodin, kde jsme byli *ubytováni. Všem bychom přáli vidět tuto překrásnou a zajímavou zemi s přátelskými* lidmi. *(J. Václavíková pro časopis Folklor, 2004)*

2. METODIKA

Již od počátku vzniku DFS Šafránek je zaveden režim jedné zkoušky týdně v délce trvání dvou hodin. Tyto standardní zkoušky jsou pevně stanoveny na konkrétní den v pracovní části týdne a je víceméně „ušit na míru“ dětem, resp. jejich možnostem docházet na zkoušku v určený čas. Z toho důvodu se doba konání zkoušky zpravidla sezónu od sezóny mění.

Zázemí pro zkoušky má DFS Šafránek již od svého vzniku v ZŠ Arbesova, dále je jim k dispozici prostor baráčnické rychty, kde cvičí dospělý soubor a v případě potřeby je též možno po dohodě využít sálu firmy BAK, který je využíván pro svou větší kapacitu pro větší akce, např. taneční soustředění aj.

2.1. Pravidelné zkoušky a soustředění

Standardní dvouhodinová zkouška má část zahřívací, protahovací, rozcvičku, jádro zkoušky tvoří metodika tanečních prvků a nácvik nových vystoupení, které jsou prostoupeny prvky opakování již naučeného. Zkoušce jsou přítomni jakožto lektoři vedoucí souboru a choreograf, často i některý z řadových členů souboru Šafrán, je-li třeba výpomoci. Hudební doprovod je řešen jak hudbou z přehrávače, tak doprovodem na klávesy, případně Šafránek doprovází kapela souboru Šafrán.

Další formou nácviku jsou taneční soustředění, která se konají v závislosti na momentální potřebě intenzivního nácviku. Tato soustředění jsou zpravidla jednodenní či víkendová, za využití výše zmíněných prostor. Je-li možnost využít pro děti zajímavějšího prostředí a setká-li se toto se zájmem dětí a jejich rodičů, konají se tato soustředění v době školních prázdnin a jejich charakter je podobný zotavovací akci s pobytem v přírodě, se zaměřením na výuku tance a zpěvu. V DFS Šafránek se též praktikuje „táborové soustředění“, o kterém se zmíním v jiné z kapitol.

Říjen 2000, soustředění na Josefce (Jos. Důl)

V pátek jsme odjeli se souborem Šafránek na chatu Josefku. Po ubytování a večeři následovala stezka odvahy, která se nám moc líbila. V sobotu dopoledne jsme nacvičovali nové tance. Po obědě nás čekala hra v lese. Navečer celá naše skupina

sbírala dřevo na táborák. Večer u ohně se nám moc líbil. V neděli odpoledne jsme sbalili své věci a odjeli vlakem domů. (kronika DFS Šafránek - zapsal Martin Šedivý).

2.2. Taneční semináře

Poslední formou nácviku lidových písní a tanců, o kterých se zmíním, jsou tzv. taneční semináře. Ty se konají za úplatu pod vedením zkušených lektorů, většinou celostátně i mezinárodně uznávaných. Z finančních důvodů není v možnostech vedení souboru posílat na tyto semináře všechny děti z DFS Šafránek, navíc se jedná o fyzicky velmi náročnou akci s pevným režimem a potřebou soběstačnosti účastníků, což by bylo pro mladší členy souboru kamenem úrazu a pedagogické úsilí by přišlo vniveč. Proto jsou na tyto akce posílány děti starší a osvědčené, které mají o tento obor zájem a jsou schopny program semináře zvládnout.

28.-29.1. 2006, Praha – seminář lidových tanců

Tento víkend jsme obětovali tanci. Bylo to šílené, ale i zábavné a poučné. Naučili jsme se přes 10 tanců, u nás asi použijeme dvojpolku a čardáš, ten se ale nedá zařadit do pásma, spíš jako tanec pro porovnání Čechy – Morava. Semináře se pod vedením manželů Rejžkových zúčastnili členové Šafránu, Šafránku a zpřáteleného Furiantu. (kronika DFS Šafránek)

Nezřídka bývají tyto taneční semináře akcemi výběrovými, což znamená, že se na tento seminář má šanci dostat pouze určitý počet vybraných uchazečů, u seminářů mezinárodních to může být pouze několik málo tanečních párů z České republiky, čili účast zde je prestižní záležitostí. Zde dochází k výměně zkušeností, k vzájemné výuce tanců a k reprezentaci regionů jednotlivých jejich zástupců. Navrátivší se účastníci jsou poté cenným zdrojem informací nejen pro soubor dětský, ale i pro soubor dospělých.

2.-8.7. 2006, V. Tatry - Taneční seminář

2.-8.7. jsme se zúčastnili mezinárodního tanečního semináře Dny tradiční kultury. Sjelo se tam 6 párů z Česka, 5 párů ze Slovenska, 1 pár z Polska a 1 pár z Maďarska. Každý pár měl připravené sólo v délce 3 minut (Naše tance byly Mazurka,

Holka modrooká, Jednou, dvakrát poskočím, Spadla moucha. Tančili J. Tomášek a M. Hanušová). Byli tam 4 lektoři, kteří nás učili tance různých souborů, 2 tance ze Slovenska – Kotka a Šimi a dva tance z Česka – Mašina a Česká polka. 5.7. jsme se všichni vydali na výlet kolem Štrbského plesa. Každý den jsme trénovali od 9:00 do 12:00 a od 14:30 do 19:00. byli jsme ubytováni v hezkém hotelu, který byl v krásné krajině. Na pokojích jsme byli po 4 zvlášť kluci a zvlášť holky. Vše co jsme se naučili, včetně našeho sóla, jsme předvedli na *3 vystoupeních. Bylo to tam moc pěkné a už se těším na další taneční seminář, který bude v Praze. (kronika DFS Šafránek* - zapsala *M. Hanušová, 2006)*

27.8. – 2.9.2006, Praha - Taneční seminář

27.8. – 2.9.2006 jsme byli (K. Sýkora a M. Hanušová) v Praze a tam jsme se zúčastnili tanečního semináře (Taneční dílna DDM Karlín). Byli jsme tam 3 páry z Česka (Šafránek, Ostravička a Benešáček) a 5 párů ze Slovenska (Magurácik, Kokava, Malý Vtáčnik, Rovinka, Mladost). Každý pár měl připravené sólo v délce 3 minut. Naše sólo se skládalo z tanců: Podívej, Holubička, Zatoč ty se, Vy hoši. Byli tam také 4 lektoři (S. Zvarová, M. Pitterová, J. Švedlár, M. Nováková) z různých souborů a naučili nás tanec z oblasti, kde žijí. Často jsme tam jezdili metrem, aby naše přeprava byla rychlejší na oběd nebo na ovocný trh, kde jsme po dvou párech ukazovali každý den svoje sóla…(kronika DFS Šafránek - zapsali *K. Sýkora a M. Hanušová)*

3. VEŘEJNÉ AKTIVITY SOUBORU

Ve své podstatě se veřejné aktivity DFS Šafránek dělí na dvě skupiny. První z nich jsou akce soutěžní, kde jde primárně o prezentaci souboru před odbornou komisí, která rozhodne o jeho případném postupu do dalších soutěžních kol. Druhou skupinou akcí jsou akce nesoutěžního rázu. Těmi jsou jednak různá vystoupení, doplňující společenské akce (tvoří převážnou část veřejné produkce, probíhají celoročně, nebývají pevně vázány termíny, které by se ostentativně v konkrétní dobu opakovaly), jednak jimi jsou organizované folklorní akce, konající se zpravidla v tradičním termínu, souhrnně označované jako festivaly. Tyto festivaly, ať už domácí či mezinárodní, jsou akcemi prestižními, často s dlouhou tradicí a ačkoli se i na nich lze s hodnocením porotou setkat, nejedná se zde o soutěž.

3.1. Soutěžní akce

Soutěže dětských folklorních souborů, resp. soutěžní přehlídky DFS, se konají každé dva roky. Jedná se o přehlídky na úrovni regionů, odkud je možno postoupit v případě úspěchu na přehlídku celostátní. Hodnocení souborů provádí odborná komise, která bývá složena ze zkušených folkloristů a etnografů, kteří by měli být kompetentní předvedené výkony objektivně zhodnotit. Na závěr festivalu komise vyhlásí umístění souborů, své rozhodnutí zdůvodní a vytkne nedostatky jednotlivým souborům. Tyto přehlídky jsou veřejnými akcemi, při kterých má divák možnost shlédnout dlouhou dobu připravovaná pásma z různých oblastí v rámci regionu. Pro ilustraci pokračuji zápisky z kroniky DFS Šafránek:

22.3. 2003, Chomutov - Soutěž dětských folklorních souborů

Odjíždíme v 7:30 ze Mšena. O autobus se zase dělíme s Nisankou. Prostorové zkoušky moc dobře nedopadly… Pak už jsme se převlékli a z hlediště sledovali ostatní soubory. Poslední tři soubory byly dost dobré. Také měly starší děti kolem patnácti let, jeden soubor měl dětskou kapelu – pěkné! Výsledky jsme se dozvěděli až v pondělí, spěchali jsme domů. Je fajn, že děti vidí ostatní soubory. My máme nevýhodu mála dětí a velkého věkového rozdílu.

Šafránek zastupovali: Pavel Kuna – Erika Patočková, J. Tomášek – L. Weissová, K. Sýkora – V. Adámková, D. Durda – M. Hanušová, J. Hadač – V. Hanušová. Šafránek kapela: J. Hajský, J. Neumann (housle), S. Charvátová (klarinet), M. Havelková (basa).

Porota vybrala tyto 4 nejlepší soubory: Krušnohor, Dyleň, Chebánek, Stáska.

Zúčastněné soubory: Jizerka (přípravka Liberec), Jizerka (Liberec), Brabenčata (Krásná Lípa), Malenky (Ostrov), malá Nisanka (JBC), Skejušan (Chomutov), Chebánek (Cheb), Pomněnka (Sokolov), Stáska (Teplá), Křiničánek(Krásná Lípa), Šafránek (JBC), Dyleň (Karlovy Vary), Jirkovák (Jirkov), Krušnohor (Chomutov), Stáska starší (Teplá), Fěrtúšek (Žatec). (kronika DFS Šafránek)

Některé ze soutěžních přehlídek jsou zaměřeny poněkud specifičtěji na konkrétní disciplíny, zejména pak zpěv. Problémem těchto přehlídek je často skutečnost, že obsazení členů hodnotící komise již není tvořeno osobami fundovanými v oblasti etnografie.

Jsou jimi často učitelé základních a hudebních škol a funkcionáři či členové pěveckých sborů ad., kteří si často neuvědomují specifika ústní lidové slovesnosti a jejího „přednesu“, často ani nejsou schopni posoudit rozdíl mezi lidovou a umělou písní a tyto lidové písně patřičně etnograficky zařadit a posoudit tak jejich regulérnost (viz. následující zápis z kroniky). Toto vede často k následným špatným dojmům z těchto kulturních akcí nejen v řadách dospělých, ale též k demotivaci dětí. Nutno říci, že toto zvláště pociťují starší děti z folklorních souborů, kteří již o pojmu „lidovost“ mají ponětí.

12.2. 2005, Jablonec n. Nisou - Oblastní přehlídka zpěváků lidových písní s postupem do regionálního kola severovýchodních Čech pro sólové zpěváky ve věku 10-15let.

Letos jsem do soutěže přihlásila Markétu, Veroniku a Moniku. Na táboře jsme měli soutěž Superstar a ony ji vyhrály. Ale konkurence byla veliká, hodně dětí bylo z Vrabčáků (populární dětský pěvecký soubor z Jablonce n. Nisou, pozn. aut.). Zdálo se nám, že už nejde pouze o zpěv lidové písničky, v jejím původním podání. Na tom jsem se shodla i s J.Pokornou, která je vedoucí pěveckého sboru Rolnička. Děvčata měla velkou trému také proto, že byla mezi prvními soutěžícími. Vybraly si písničky: M. Machalová – Koulelo se koulelo a Nešťasný sadaření, M. Hanušová – Cestička ku Praze a Dal jsi mi

při muzice, V. Hanušová – Řezníček a Okolo Podola. Jednou z podmínek bylo mít písničku z našeho regionu, a to někteří soutěžící také neměli. (kronika DFS Šafránek)

3.2. Nesoutěžní aktivity - nepravidelné akce

Krom více či méně prestižních soutěžních přehlídek DFS a soutěží obecně je zde větší procento akcí nesoutěžních, které se konají v průběhu celého roku, jsou většího či menšího rázu, což jim však neubírá na jejich významu nejen z hlediska obecného hodnocení akce, ale hlavně pro rozvoj osobností dětí v DFS.

Dle jejich vlastních slov jim působí mnohdy prosté vystoupení v domově důchodců větší pocit uspokojení a zpětnou vazbu, nežli účast na prestižní přehlídce, což se v reálu projevuje i na „place“, kde se děti daleko lépe dostávají do hraní v roli a jejich projev má oporu v jejich vlastní osobnosti. Jimi tvořené postavy mají výraz, který si bez problémů udrží, hlasový projev je výrazný, je zde patrna radost z pohybu a jejich tělové napětí nepovoluje a častokrát přetrvává i dlouho po vystoupení, kdy by děti nejraději celé vystoupení zopakovali. Tehdy jej samy hodnotí kladně a motivuje je do budoucna.

Tato podkapitola uvádí citacemi chronologicky některé z těchto akcí. Je zde možno sledovat dovednostní růst DFS Šafránek v průběhu času od malých akcí až po ty prestižnější, vyžadující nejen adekvátní způsobilost dětí, ale i povědomí veřejnosti a pořadatelů kulturních akcí o DFS Šafránek.

prosinec 1997, Vystoupení pro 1. stupeň ZŠ Arbesova ulice: Vánoční besídka

Děti, které vystupovaly v pásmu a založily Šafránek: Tereza Rabatová, Martina Šimonová, Eliška Trsková, Andrea Kučerová, Markéta Jiroutková, Lenka Rulcová, Martina Černá, Filip Volek, Pavel Kuna, Jan Rulc, Martin Šedivý, Jaroslav Tomášek, Michal Tomášek, Jakub a David Urbánkovi. (kronika DFS Šafránek)

Různorodost těchto akcí umožňuje souborovým dětem setkávat se s novými prostředími pro prezentaci své činnosti. Jak se mění tato prostředí, mění se i požadavky na konkrétní dovednosti disciplín veřejného vystupování. Relativně brzy po svém založení měl DFS Šafránek možnost setkat se s prostředím divadelním, které je velmi záludné pro jeho nároky na práci s hlasem (dobrá akustika), s prostorem (mluvení a

pohyb v prostoru) a nejen to. Vzhledem k tomu, že se jednalo o komponovaný pořad, bylo zde třeba dbát na širší koordinaci s jinými soubory, zaměstnanci divadla i programem samotným. Též seznámení se s divadelním zákulisím z pohledu aktéra považuji za osobnost velmi rozvíjející počin.

26.9. 1998, Jablonecká amatérská scéna – městské divadlo

Městské divadlo oslovilo na 40 souborů a spolků, aby tak dalo možnost místním kulturním uskupením zde vystoupit v měsíci září, který je označen jako slavnostní a zahajovací měsíc nastávající sezóny. K účinkování se přihlásilo celkem 11 hudebních, pěveckých a tanečních souborů a tři místní divadelní spolky. Samotný komponovaný pořad proběhne 26.9. od 16:00.

Představí se v něm komorní duo A Aura, flétnový kvartet Quattro Piccolo při soukromé hudební škole P. Nitschové, Folklórní soubor písní a tanců Nisanka, taneční skupina Bont, Jatak, Folkové trio Stonožky při hudební škole Folk a country Dalibora Cidlinského, dětský pěvecký sbor Skřivánek, folklorní soubor Šafrán a Šafránek. (Jablonecký měsíčník, září 1998)

Šafránek na prknech, která znamenají svět! Poprvé jsme zde byli 19.9. na generálce, nejvíce potíží bylo s mikrofony, ale nakonec vše dopadlo dobře. Divadlo se slavnostně otevíralo po dvouleté rekonstrukci a tak vše zářilo a vonělo novotou. Lidé jsou zvědaví, takže všechna představení jsou beznadějně vyprodaná. Na amatérskou scénu přišli převážně příbuzní účinkujících, a tak mělo toto vystoupení rodinnou atmosféru, také díky p. ředitelce Syrovátkové, která měla úvodní slovo. (kronika DFS Šafránek)

Dalšími prostředími, která mají děti z DFS Šafránek možnost poznat, jsou objekty a oblasti se značnou kulturně-historickou hodnotou, se kterými se běžný návštěvník má šanci setkat pouze povrchně a „z dálky“. Typickým příkladem je níže citovaná akce, proběhnuvší na Dlaskově statku, významným památkovým objektem.

Děti se zde setkají nejen se zázemím těchto objektů (často jsou jim zpřístupněny z důvodu potřeby místa na převlékání a z jiných důvodů), ale i s provozovateli těchto

objektů, od kterých často získávají nové informace, o které si sami spontánně řeknou už z jen z toho důvodu, že „jsou někde, kde jen tak někdo být nemůže.“

19.6. 1999, Dlaskův statek

Okresní muzeum Českého ráje pozvalo veřejnost na Dlaskův statek. Účastnili jsme se celodenního programu s názvem Staročeská svatba. Diváků bylo plné hlediště a souborů hodně – sotva se všichni vešli na statek, sloužící jako šatna. Představení se konalo venku, bylo hezky, ve stáncích se prodávaly staročeské koláče a různé nápoje.

Vystupovali jsme jako první, dobře ozvučené varhany a hlasy bylo slyšet široko daleko. Nedorazili všichni účinkující (ráno bylo ošklivo), ale sklidili jsme upřímný potlesk a pak jsme se už dívali na ostatní soubory. Bylo jich hodně. Baráčníci krásně předvedli staročeskou svatbu. Moc se nám vše líbilo a nevadilo, že domů jsme přijeli až večer. (kronika DFS Šafránek- -zapsal dětský člen souboru Šafránek)

Akce, které organizuje město (Jablonec nad Nisou), jsou pro soubor nejen pramenem zkušeností, ale i financí, neboť finanční příspěvky od města, ač nejsou nikterak závratné, jsou potřebné a pro jejich přidělení rozhoduje též míra aktivity těch organizací, které o příspěvky žádají.

Co se zkušeností s vystupováním na veřejných prostranstvích týče, jde o konfrontaci s prostředím, které nemá kvalitní akustiku, je rozlehlé a pokud není prostor pro vystupování nazvučen, bývá výsledek dětmi vnímán poněkud rozpačitě, stejně jako mnohými diváky, což si vystupující při své produkci uvědomují a krom vyrovnání se s rolí jsou nuceni vyrovnat se s takovouto nepříjemnou situací a předvést dobrý výkon.

11.9. 1999, Den památek – Mírové náměstí

Počasí nám přeje, sluníčko svítí jako v pravém létě. Dětí přišlo asi deset, ale vystupujeme po Vrabčácích a mažoretkách, což není žádná výhoda. Není nás slyšet na tak velké ploše. Také zde natáčela TV Galaxie, kde rovněž připomněli, že bychom měli mít hudbu nahranou na pásku. Budeme s tím muset do budoucna něco udělat. Jinak se vystoupení povedlo, zvláště taneček Měla babka.

29.9. 2001, Radostín

Dne 29.9. jsme se zúčastnili vystoupení v Radostíně. Je to malá vesnička vedle Sychrova, ve které se nachází i dětská ozdravovna. Tancovali jsme jako doprovod velkého Šafránu a velkou premiéru měla naše nová harmonikářka Maruška. Sešla se tam celá vesnice, vystupovali jsme na pozemku školy a paní starostce jsme se líbili, a tak nás pozvala i na příští rok. Pohostili nás koláčkama a čerstvě opečeným selátkem a poté jsme se odebrali k domovu. (kronika DFS Šafránek - zapsal Michal Tomášek)

3.3. Nesoutěžní aktivity – folklorní festivaly

Folklorní festivaly a přehlídky jsou významné akce nesoutěžního rázu, které jsou pro souborové děti též velmi oblíbenými a to hned z několika důvodů. Velmi oblíbené je u dětí cestování, a tudíž je to pro ně vítaný výlet. Právě díky své folklorní činnosti mají k cestování dostatek možností, ať už je to cestování v rámci České republiky, nebo do zahraničí, což jim umožňuje setkávat se s jinými kulturami.

18.6.-26.6. 2005, Cervia – Mezinárodní den hudby

Minulý týden se vrátil hudební soubor Šafrán z Italského města Cervia. Konalo se zde setkání muzikantů různých hudebních žánrů u příležitosti mezinárodního dne hudby. Mimo jabloneckého Šafránu, který byl mimochodem jediným tanečním folklorním souborem, se zde sešly dvě moravské cimbálové muziky, několik flétnových souborů, dixieland a dvě dětské folklorní kapely z Prahy. Dále zde účinkovaly kapely z Anglie a samozřejmě z Itálie. Šafrán byl posílen o dva páry z dětského folklorního souboru Šafránek. Měli jsme u Italů velký úspěch a doufáme, že jsme do Cervie nejeli naposledy. Při vystoupeních byla úžasná atmosféra nejen mezi účinkujícími, ale i mezi diváky. Pěkně jsme si zazpívali a zahráli i při večerních náhodných setkáních s ostatními muzikanty. Ve volných dnech jsme si co nejvíce užívali sluníčka a moře. Škoda jen, že nebylo více času na prohlídku okolí solných dolů nebo aquaparku. Zato máme spoustu kontaktů na ostatní soubory a doufáme, že se s nimi zase za rok setkáme. (A. Václavík, Deník Jablonecka 30.6. 2005)

Dále zde figuruje pocit vlastní důležitosti a vědomí účasti na „velké slávě“ pro ty menší a na prestižní akci pro ty větší. Zatímco na běžných akcích, kde děti většinou vystupují pouze jako časová výplň společenských akcí, účast na folklorních festivalech prožívají silněji. Velkou roli zde hraje tradičnost těchto akcí, dále jejich výběrovost, neboť na tyto festivaly bývají zvány ty z kvalitnějších souborů. Též se zde setkávají s vyšší mírou publicity.

Jako třetí a velmi podstatná je tu skutečnost, že se nejedná o soutěž a proto se účinkující děti cítí méně svázány nutností co nejlepšího výkonu pro porotu a soustředí se na sebe navzájem. Následující akce jsou opět výběrového rázu, tedy pro účast na nich je zapotřebí pozvánky od organizátorů, kteří si účastníky festivalů pečlivě vybírají.

13.11. 2004, Regionální přehlídka folklorních souborů severovýchodních Čech

V programu se představily folklorní soubory severovýchodních Čech a jako host odpoledne vystoupili dětské folklorní soubory Malá Nisanka a Šafránek z Jablonce nad Nisou a vítězové regionálního kola dětské pěvecké soutěže „zpěváček 2004“. V divadle byla příjemná atmosféra. Dětem se vystoupení povedlo. Největší úspěch měli „Cepy“ a „Mlynáři“. I odborná porota děti pochválila. Místo slámy byl v povlaku od cíchy starý papír. V divadle tančili: K. Sýkora, B. Sýkorová, V. Hanušová, M. Hanušová, J. Tomášek, M. Machalová, M. Kubišta, N. Kroupová, V. Adámková. Dalšími účinkujícími byli: Malá Nisanka, Krkonošský Horal, Šafrán, Doubek, Jizera, Radost, Dupák, Kohoutek. (kronika DFS Šafránek)

4. „MOTIVACE HROU“

Při práci s dětmi a mládeží je často motivace problémem číslo jedna. Zatímco starší děti již čerpají motivaci ze svých vlastních představ o své budoucnosti v činnosti, kterou provozují, mají o ní již utvořenu jasnější představu a vědí, co chtějí dokázat a co je tomu zapotřebí obětovat, ti mladší členové souboru tuto představu povětšinou nemají a je třeba je motivovat cíleně.

Není pro ně z jejich hlediska ani tak směrodatné, zda činnost, pro kterou jsou motivováni, má nějaké „vyšší cíle“, spíše jsou ovlivněni její spontaneitou a jejich vztah k zájmové činnosti se odvíjí podle toho, zda se jim tato činnost jednoduše líbí a je zajímavá, nebo není. Z tohoto důvodu jsou do práce s dětmi v souboru zařazovány aktivity, mající za cíl zpestřit činnost těchto dětí netradičnějšími zážitkovými aktivitami, které jsou krátkodobého charakteru (sešlosti při různých příležitostech, nárazové akce) a charakteru dlouhodobého (letní soustředění a s ním spojené aktivity).

4.1. Motivační aktivity krátkodobé

Jak jsem již uvedl výše, tyto aktivity doprovázejí rozličné události, při kterých je čas a prostor pro jinou činnost, než která je náplní standardních zkoušek. Těmito událostmi jsou kupříkladu různé svátky, jako Velikonoce, masopust, svátek sv. Mikuláše apod., kdy bývá pro souborové děti připraven program za pomoci členů souboru Šafrán a dalších lidí se souborem spřátelených. Děti tak mají možnost setkat se s dospělými členy souboru Šafrán nejen příležitostně na pódiu při společném vystoupení, konverzovat s nimi, hravou formou si od nich osvojit nové zkušenosti a hlavně se spřátelit, což spoustu z nich navíc motivuje k další činnosti, která jim umožní začlenit se do dospěláckého Šafránu.

4.12. 1999, Mikulášská nadílka

4.12. jsme se s dětmi sešli na baráčnické Rychtě ve Mšeně, ale protože na ně čekalo v lese překvapení a nebyl sníh, tak jsme se vydali po dvou skupinkách po značkách do strmého kopce za Rychtou. Asi po čtvrt hodince chůze jsme došli na mýtinu, kde už na děti čekal rozsvícený stromeček pravými svíčkami a ozdobený různými

papírovými ozdobami. Zde jsme si s dětmi u kytary paní Kunové zazpívali nejdříve vánoční koledy Šafránku, potom přišly na řadu trampské písničky a nakonec písničky na přání. Když už nám byla zima i u ohně, tak jsme sešli stejnou cestou zpátky na Rychtu, kde už na nás čekal horký čaj a koláčky od tetinek. Na Rychtě pak děti soutěžily opět pod vedením manželů Kunových, až z toho málem přišli o hlasivky. A na závěr samozřejmě nesměl chybět Mikuláš s čertem a s nadílkou. Dětem se zde líbilo, odpoledne se vydařilo. (kronika DFS Šafránek)

4.2. Motivační aktivity dlouhodobé

Dalším způsobem, jak skloubit nácvik s motivačními a zážitkovými aktivitami, který se v LDT Šafránek praktikuje, je pořádání déletrvajících prázdninových soustředění. Z původně týdenních soustředění se s postupem let přešlo na délku jejich trvání srovnatelnou s „běžnými“ letními dětskými tábory.

Cílem těchto soustředění je provést souborové děti souvislým nácvikem, během kterého si osvojí a upevní dovednosti nácvikem získávaných, secvičit nové hlavní pásmo pro nastávající sezónu, seznámit se s novými prvky našeho i světového folkloru, aj. Tato činnost je řazena do bloků, prokládaných odpočinkovými aktivitami, typicky se vyskytující v táborové činnosti. Proto i děti, účastnící se těchto soustředění, chápou tento pobyt jako letní tábor.

Ve své podstatě se však o LDT v pravém slova smyslu až na výjimky nejedná a to z čistě formálních důvodů. Pokud by se totiž o LDT jakožto zotavovací akci jednalo, plynuly by z toho zákonitě povinnosti dle příslušných předpisů o organizaci zotavovacích akcí. Nutno říci, že pakliže by se mělo těmto předpisům dostát, bylo by provozování takovéhoto tábora mnohem nákladnější a rodiče mnohých dětí by si tento výdaj nemohli dovolit, popřípadě by za stejný obnos poslali dítě na některý z klasických komerčních táborů.

Ona výše zmíněná výjimka ohledně statutu této akce jakožto regulérního LDT nastala až v případech, kdy se toto soustředění konalo ve Starých Smrkovicích, kde byla souboru poskytnuta budova bývalé školky s veškerým potřebným zařízením. Zde též byl k dispozici oficiálně proškolený vedoucí LDT a zdravotník (v mé osobě). Nutnost prohlásit tuto akci za LDT vyplynula z potřeby získat dotaci od sdružení FOS (Folklorní sdružení), které na tyto aktivity sice přispívá, nicméně pouze za podmínky, že se jedná

právě o LDT, nikoli pouze o výcvikový pobyt. Následuje výběr z těchto soustředění z let 2001-2006 tak, jak jsou zapsána v kronice DFS Šafránek:

19.-25.8. 2002, Dachova - soustředění

A už je to tady! Je pondělí 19.8. a my odjíždíme z nádraží v Rychnově do Hořic na táborové soustředění Šafránku. Každé ráno byl budíček. Následovala osobní hygiena, snídaně a poté hodina a půl tancování. Potom byla chvilka her a už nás čekal oběd. Po něm byla dvouhodinová popolední pauza. Někdo spal, někdo odpočíval a někdo si četl. V odpoledních hodinách jsme hráli různé hry. Pak opět hodina a půl tancování. Nacvičovali jsme nové pásmo. Někdy jsme se šli po tancování vykoupat do blízkého rybníka. Po večeři jsme si zpívali staré i nové písničky. Před spaním si někteří z nás četli nebo vypravovali. (kronika DFS Šafránek - zapsala Karolína Mužáková)

V následujících letních soustředěních, nyní již vlastně LDT, neboť podmínky pro jeho provozování byly splněny, jsem již osobně figuroval jakožto hlavní vedoucí LDT. Krom jiného bylo mou pracovní náplní starat se o volný čas dětí mimo bloky nácviku. Z toho důvodu, že drtivá většina těchto dětí byla dětmi souborovými a tudíž spolu musí spolupracovat po celý rok, zvolil jsem volnočasovou náplň blízkou tzv. „teambuildingu“ a sledoval, zda bude tento netradičnější přístup mít na situaci podstatnější vliv.

19.-28.8. 2005, Staré Smrkovice - táborové soustředění

Mimo tancování táborové hry a výletu do pohádkového Jičína se tu děly věci. Pod vedením L. a D.Durdy se lezlo po stromech, spalo pod širákem, pomáhalo v kuchyni, savování triček dle vlastního návrhu asi taky byla pěkná zábava. Děti se naučily nové tanečky s názvem Hra na hrách.

Tento u dětí doposud nepraktikovaný přístup se u nich setkal se zájmem, dokonce se mé obavy ze skloubení programu pro děti, počínaje mladším školním věkem až po děti čtrnáctileté, ukázaly lichými. Jak z předešlé citace vyplývá, jednalo se o aktivity adrenalinové, zážitkové, tvůrčí, aj.

5. Z POHLEDU AUTORA

5.1. Proč právě dětský folklor?

Jako zdroj materiálu, respektive nápadů pro svou diplomovou práci mi z velké části posloužila má osobní zkušenost s činností ve folklorním souboru a přibližně desetiletá praxe v oblasti organizace volnočasových aktivit dětí a mládeže. Toto mi umožnilo vytyčit si linii, které pokud se přidržím, dotknu se v této práci toho, co považuji za podstatné a sdělné.

Mou prvotní motivací, psát právě na toto téma, byla chuť zúročit zkušenosti, které jsem nasbíral v průběhu let a veřejně je tak sdělit. Po zamyšlení nad tím, o jaké konkrétní oblasti volnočasových aktivit psát, byla právě oblast folklorní tou, jež mi pokládala ihned několik zásadních otázek, které nejenže byly dle mého názoru ke zpracování vhodné, ale na něž jsem hledal odpověď i já sám.

Jako objekt mého zájmu jsem si zvolil skupinu dětí, které se věnují folklorní činnosti ve folklorním souboru Šafránek. Ačkoli se nabízela spousta jiných a úspěšných dětských folklorních souborů ke zpracování, byla má volba jasná zejména z toho důvodu, že jsem s dětmi z DFS Šafránek měl tu možnost po několik let pracovat a to díky mému členství ve folklorním souboru Šafrán.

Členem FS Šafrán jsem již sedm let, během kterých jsem měl možnost dokonale poznat prostředí, ve kterém se děti z DFS Šafránek pohybují, a ve kterém se řada z nich pohybovat bude, pokud ve své činnosti vytrvají. Tyto děti jsem měl jako člen dospěláckého souboru možnost potkávat na společných zkouškách, předcházejících společným vystoupením těchto dvou souborů. Dále na společných akcích, které měly pouze formu společenských setkání a na akcích, zaměřených na souvislý nácvik písní a tanců, tedy na soustředěních DFS Šafránek, kde jsem po několik let působil jako programový vedoucí. Některé z dětí jsem poprvé poznal jako osmileté až dvanáctileté, jiné až relativně nedávno.

Tak, jak jsem tuto práci postupně rozepisoval a čím dál tím více uvažoval nad tématem, o kterém jsem se rozhodl psát, tím více otázek jsem byl nucen směřovat nejen na tyto děti, ale i sám na sebe, neboť tak, jak jsem dostával odpovědi na mnou předem sestavená témata a otázky, tím více jsem srovnával informace od dětí se svými osobními zkušenostmi s folklorní činností.

5.2. Má osobní zkušenost

S dětským folklorem jsem se poprvé setkal jako dítě mladšího školního věku ve folklorním souboru Nisanka, respektive v souboru dětí pod jeho patronací. Dívám-li se s odstupem let zpět na toto období, zjišťuji několik faktů, která jsem nucen dávat do souvislostí. Předně to, že budu ve FS činným, nepocházelo z mé iniciativy, nýbrž jsem do něj byl přihlášen rodiči.

Tehdy jsem to vnímal jako prostředí, kam se musí jednou či dvakrát týdně chodit na hodinu a půl a příliš jsem to neřešil. Setkával jsem se tam se skupinou dětí stejně starých jako já, vedly nás jedna či dvě učitelky a mám-li být upřímný, cítil jsem se spíše jako ve škole, nežli jako v prostředí, kdy bych se mohl odreagovat v souladu s principem volnočasových aktivit. Za dvě sezóny mé docházky jsem se s dospěláckým souborem nesetkal, vlastně jsem ani netušil, že něco takového je.

Zpětně vidím, že mi chyběla vize toho, co dělám, v budoucnu – jinými slovy motivace. Taktéž s něčím, co by se dalo nazvat vystoupením, respektive projevem veřejného vystupování, jsem se setkal až na konci mé docházky do FS, avšak co mi má paměť dovoluje zjistit zpětně, byla to spíše jakási „spartakiáda“, nežli vystoupení folklorního souboru. Hodnotím-li to tedy takto zpětně, docházím k závěru, že právě chybějící motivace a stereotypní činnost byly důvodem, proč jsem po těchto dvou sezónách dal přednost fotbalu.

Tím byla má folklorní anabáze přerušena a zpět jsem se k ní vrátil až po ukončení studia na gymnáziu, kdy jsem nastoupil do FS Šafrán, ve kterém již byli přítomni i další členové mé rodiny. Po nějakém čase, kdy jsem zjistil, že pod patronací FS Šafrán existuje i SFS Šafránek, kam začal docházet i můj bratr, vnímal jsem „koutkem oka“ i tento. Byl jsem překvapen, jak jsou tyto dva soubory provázané z hlediska možnosti setkávání se dětí s dospělými. Též mě překvapila skutečnost, že spousta dětí v DFS Šafránek má ve FS Šafrán své rodiče.

5.3. K použité metodě zisku informací

Od této doby jsem měl tedy tu možnost poznávat ty, kteří tvoří podklad, jádro a objekt zájmu mé diplomové práce a jejichž osobní výpověď je tím nejpodstatnějším nejen pro obsah této práce, ale i pro mě osobně ve vztahu k oblasti volnočasových

aktivit. S těmito dětmi (ve většině jsou to již nyní děti dospívající) máme vyvinut předešlými lety utvrzený přátelský vztah, který ovlivnil výběr metody, kterou jsem použil pro sběr informací, respektive pro získávání odpovědí na otázky, jež shledávám pro tuto práci stěžejními.

Poněkud neosobní formu dotazníku jsem vyloučil, neboť získané odpovědi by byly striktně omezeny pouze na otázky formulované, není zde prostor pro zisk informací, které by vyplynuly náhodně a mohly se tak stát dalším nepředpokládaným přínosem. Navíc ne každý respondent má tendenci se rozepsat a odpovědi by tak byly sice pravdivé, ale obsahově a výrazově chudé a nepodkreslené náladou respondenta.

Též jsem zavrhl myšlenku předem přesně připraveného rozhovoru, ve kterém by respondenti zodpovídali otázky v předem určeném pořadí, kde by nebyl prostor pro improvizaci, pro rozhovoření se o vedlejších otázkách, které by mohly z rozhovoru vyplynout. Tím pravým jsem shledal metodu rozhovoru mírně strukturovaného, tedy formu volnější, ve které se bude hovor držet stěžejních bodů, ale přitom proběhne v závislosti na různorodostí odpovědí respondenta a na jeho chuti hovořit. Tato volná forma je z mého hlediska nejoptimálnější už z toho důvodu, že se s respondenty dobře znám a jiná forma než volnější rozhovor by sice přidala na „organizovanosti“, ale ubrala na výrazu.

Mou snahou bylo vést hovor volně, avšak dotknout se mnou určených podstatných témat na základě předem stanovených otázek tak, aby dotazovaný neměl pocit, že je pod tlakem a že se od něj očekává již předem konkrétní odpověď, kterou musí přesně zodpovědět. Taktéž jsem po zralé úvaze zvolil respondenty starší a to ze zcela pochopitelných důvodů. Pro mou práci je totiž podstatná nejen aktuální činnost dětí a to, jak svou aktuální činnost vnímají, ale především jejich reflexe na jejich činnost minulou, informace o tom, co cítí jako podstatné v jejich aktivitách, v čem se podle nich samotných „posunuli vpřed“. Ti z mladších členů nejen, že by mi nebyli tyto informace zatím schopni poskytnout vzhledem k jejich krátkodobým zkušenostem, ale navíc byli odrazeni diktafonem, což by se nutně na rozhovoru projevilo.

6. KE STRUKTUŘE ROZHOVORŮ

V rozhovorech jsem se zajímal nejen o to, zda děti jednoduše folklorní činnost baví, či nebaví. Soustředil jsem se spíše na důvod, proč u této činnosti zůstávají, navzdory novým lákavým nabídkám k činnostem jiným, co je k této činnosti vedlo, jak vnímali prostředí souboru jako děti mladší a jak na toto nazírají s odstupem několika let a velké dávky nových zkušeností.

Dalším cílem bylo poskytnout respondentům možnost reflektovat sebe sama, získat jejich výpověď o tom, jak oni sami vnímají svůj pokrok a rozvoj osobnosti, pramenící z folklorní činnosti. V následujících podkapitolách uvádím důvody zařazení jednotlivých otázek do rozhovoru, stejně tak jejich stručný obsah.

6.1. Folklor jako rodinná tradice?

Jak jsem již uvedl v předešlé kapitole, zaujala mne po mém příchodu do FS Šafrán skutečnost, že značná část dětí, docházejících do FS Šafránek, má v dospěláckém souboru některého z rodinných příslušníků, ne-li rodinu celou. Po zamyšlení se nad tímto faktem jsem si kladl otázku, zda zde není souvislost mezi touto skutečností a tím, jak dítě na svou činnost v souboru nahlíží.

Pokládá ji za činnost, kterou vykonává stereotypně a bez chápání toho, co vlastně dělá, stejně tak, jako jsem ji kdysi chápal jako dítě i já? Ovlivňuje fakt, že je folklorně činný někdo další z rodiny dítěte, jeho nazírání na folklor obecně? A pokud ano, jak? Nejedná se zde o situaci, kdy je folklor chápán jako životní styl tak, jako tomu bylo v době dávno minulé? Neboť pokud by tomu tak bylo, byl by to jeden z důkazů toho, že činnost, které se děti věnují primárně za účelem prezentačním, má nemalý vliv na rozvoj jejich osobnosti, neboť tím značně ovlivňuje jejich náhled na sebe samé, na rodinu, ve které žijí, na to, jak se jim žít líbí. Bylo by to vcelku logické už z toho důvodu, že rodina je jedním z hlavních socializačních činitelů. Po této úvaze jsem do základní osnovy rozhovoru zařadil otázku, zda je někdo další z rodiny dítěte folklorně činným.

6.2. Startovní impuls

Tato otázka jde ruku v ruce s otázkou další, směřovanou na okolnosti příchodu dětí do prostředí folklorního souboru. Je vcelku logické, že drtivá většina dětí byla do souboru přihlášena svými rodiči, nicméně z jakého důvodu byly děti rodiči přihlášeny?

Bylo to na základě životního stylu rodiny, či její tradice? Nebo jako reakce na „náborovou kampaň“, která probíhala ve škole dítěte? Jak se budou lišit názory zástupců těchto skupin v dalších otázkách?

6.3. Další zájmy dítěte vs. jejich náročnost

Bývá často nepsaným pravidlem, že pokud je dítě aktivní a má volnočasové aktivity rádo, málokdy zůstává pouze u jedné. Osobně jsem se s tímto problémem setkával při výkonu učitelského povolání, na učitelských praxích a v dalších oblastech práce s dětmi a mládeží, kde byl často problém některé z tvůrčích dětí začlenit do nové zájmové činnosti či soutěže, neboť pro jejich časové mimoškolní vytížení již nebyl pro toto čas.

Očekával jsem tedy, že podobné to bude i u dotazovaných dětí, neboť tyto mají též potenciál všestranného rozvoje. Zajímalo mne, zda tyto děti další zájmy mají a pokud ano, jak je to pro ně osobně náročné, popřípadě jak to pro ně náročné bylo, když s folklorem začínaly. S tím souvisí i otázka, zda dotazovaní uvažovali o zanechání folklorní činnosti pro nedostatek času či z důvodu toho, že chtěly dát přednost jinému zájmu a co by je k tomu vedlo.

Taktéž předpokládám, že těmto dětem nečiní potíže zvýšená cvičební zátěž, jakou jsou kupříkladu intenzivní soustředění a taneční semináře, na což se v rozhovorech budu dotazovat též otázkou, jak vnímaly a vnímají soustředění a nácviky mimo dobu standardní souborové zkoušky.

6.4. Setkání s negativismem

Nezřídka se stává, že se dítě (a nejen dítě) dostává do konfliktu se svým okolím, zejména pak s vrstevníky, v důsledku své činnosti v oblasti jeho zájmu. Zatímco děti, věnující se fotbalu, hokeji, bojovým uměním apod., bývají objektem obdivu vrstevníků,

zástupci činností ryze tvůrčích (tanečníci, výtvarníci,...) jsou často terčem posměchu. K těmto konfliktům dochází na základě mé zkušenosti většinou až od období deseti let věku „agresorů“, kdy dochází i k „třenicím“ mezi chlapci a dívkami.

Předpokládám, že zvláště chlapci budou na otázku, zda se s tímto projevem antipatie setkali, odpovídat kladně a to z toho důvodu, že z pohledu neinformovaných útočníků budou stavěni na „dívčí stranu zájmů“. Naopak u dívek očekávám spíše kladné přijetí svých vrstevníků, respektive vrstevkyň (neboť chlapci se v tomto věku s dívkami příliš „nebaví“), které by samy chtěly být tanečnicemi, baletkami a herečkami. Výhodou provedených rozhovorů byl již výše zmíněný starší věk respondentů, kteří mi tak jsou schopni poskytnout informace s odstupem a nadhledem.

6.5. Šafránek jako kolektiv

V rozhovorech se dětí budu tázat na to, jak ony osobně vnímali kolektiv souboru a jeho atmosféru v době, kdy do něj vstoupily a v době let následujících. Tato otázka je z dalších, které vyplynuly z mých osobních zkušeností v dětském folklorním souboru, jež jsem popsal v předchozí kapitole.

Chci dostat odpověď na otázky, jak bylo k dětem přistupováno, zdali byl dán prostor pro jejich kreativitu, zda jim byla (těm starším z nich) dána příležitost pomoci druhým, či učit mladší kolegy. V návaznosti na téma Dětské folklorní soutěže, o němž jsem se zmínil v teoretické části, budu klást otázku, zda mezi dětmi panovala vzájemná řevnivost, plynoucí z chuti „hrát prim“ mezi ostatními, či zda DFS Šafránek pracuje jako kolektiv, přičemž výhodou je zde opět vyšší věk respondentů, kteří mi tak jsou schopni nabídnout průřez širším obdobím jejich činnosti.

6.6. Motivace dětí

Jak jsem již uvedl v kapitole „Motivace hrou“, je právě tato dle mého názoru tím hnacím motorem, který dětem nastoupivším do DFS umožní jejich souvislou činnost v tomto oboru až do jejich dospělosti. Tato otázka opět souvisí s otázkami jinými, které dětem budu klást, ať je to už ve vztahu k rodinnému prostředí, k atmosféře pracovního kolektivu, či ke konfrontaci s jinými zájmy. Očekávám názory právě na tu oblast, která mě osobně jako dítěti ve folkloru činném chyběla.

Dle mého názoru zde budou hlavními motivačními prvky dětský kolektiv, který jsem měl možnost po řadu let sledovat, dále soubor dospělých, mezi nimiž má značná část souborových dětí nejen své rodinné příslušníky, ale i přátele, u některých dotazovaných bych očekával i motivaci z důvodu možnosti seberealizace a realizace pocitu osobních úspěchů v kariéře.

6.7. Cestování, úspěchy a sebereflexe

Ačkoli je dětský folklorní soubor Šafránek souborem amatérským, je mu vzhledem k jeho kvalitám nabízena na dětské soubory až mimořádná možnost cestování za vystoupeními. Ideálním shledávám stav, kdy by každý ze členů DFS vycestoval, což by mu zákonitě přineslo řadu nových zkušeností podkladů pro osobnostní rozvoj.

Očekávám poněkud sporadičtější účast na nedomácích scénách u dětí relativně nově příchozích, kdežto u těch zkušenějších by již tak zřídkavá býti nemusela. Tak či onak mě zajímá, zda dotazovaní tu možnost měli a zda jí využili a kterých destinací se jejich cestování týkalo, popřípadě zda si vybaví, za jakým účelem tam cestovali.

S pojmem cestování je úzce spjata i otázka na jejich osobní úspěchy, neboť dle mého předpokladu bude s osobním úspěchem spojena účast na nějaké z prestižních akcí, které se konávají v pro náš kraj spíše exotičtějších lokacích, jakými jsou Morava, Slovensko, Itálie, Francie a další.

Dotazem, dávajícím respondentovi prostor k sebereflexi, je zde otázka, co mu/jí osobně folklorní činnost dala, ať už se to týká rozvoje dovedností, spojených s veřejným vystupováním, potažmo jejich osobnosti, či hodnotných zážitků, přátel. U mladších z dotazovaných předpokládám spíše nerozhodnou odpověď, ne tak již u těch starších, kteří již posbírali více zkušeností a utvořili si více názorů nejen na okolí, ale i na sebe sama.

7. HOVORY S D.F.S.

Obsahem této kapitoly jsou souhrny rozhovorů se členy folklorního souboru Šafránek a s jeho bývalými členy, kteří jsou nyní činní ve FS Šafrán. Jako formu rozhovoru jsem zvolil rozhovor mírně strukturovaný, k čemuž mě vedla potřeba učinit výpověď respondentů co nejautentičtější, a jehož tematickou linii uvádím v předešlé kapitole. Vzhledem k tomu, že zaznamenané rozhovory jsou delšího rozsahu, uvádím je v této kapitole pouze ve formě shrnutí, v němž je uvedeno z mého pohledu to nejpodstatnější, co jsem rozhovorem sledoval. Originální nahrávky jsou v nekrácené verzi k dispozici v audiopříloze.

7.1. Sumarizace získaných informací

Karel Sýkora, 17 let
Délka činnosti 10 let, poslední 3 roky ve FS Šafrán
Členové rodiny aktivní ve folkloru: ano
Další zájmy: ano
Startovní impuls: letáček ve škole
Setkal se s negativismem u vrstevníků: ano
Bylo to pro něj jako pro dítě náročné: ne
Kolektiv Šafránku: dobrý, nikoho nikdo nevystrkoval
Motivace: soubor dospělých, pohyb, kolektiv
Soustředění, nácviky navíc: kladný vztah, zábava
Největší osobní úspěch v činnosti: může pokračovat dále v dospěláckém souboru
Cestování do zahraničí v rámci souboru: ano
Dala mu činnost ve FS něco: kolektiv, cestování

Lucie Hrdličková, 12 let
Délka činnosti 6 let, nyní i v souboru Šafrán
Členové rodiny aktivní ve folkloru: ne
Další zájmy: ano
Startovní impuls: otec, znal vedoucího souboru, ten dal nabídku
Setkala se s negativismem u vrstevníků: ano

Bylo to pro ni jako pro dítě náročné: ne

Kolektiv Šafránku: kamarádi, „Táhli za jeden provaz.“

Motivace: soubor dospělých

Soustředění, nácviky navíc: kladný vztah, zábava

Největší osobní úspěch v činnosti: neuveden

Cestování do zahraničí v rámci souboru: ano

Účast na výběrovém tanečním semináři: ano

Dala jí činnost ve FS něco: ne

Monika Hanušová, 16 let

Délka činnosti 9 let, nyní v souboru Šafrán

Členové rodiny aktivní ve folkloru: ano

Další zájmy: ano

Startovní impuls: rodiče znali členku souboru, rodiče přihlásili do DFS

Setkala se s negativismem u vrstevníků: ne

Bylo to pro ni jako pro dítě náročné: ne

Kolektiv Šafránku: pomáhali si

Motivace: tancovat jako dospělí v Šafránu, záliba v tanci

Soustředění, nácviky navíc: kladný vztah

Největší osobní úspěch v činnosti: vybrána na výběrový tan. seminář na Slovensku

Cestování do zahraničí v rámci souboru: ano

Účast na výběrovém tanečním semináři: ano

Dala jí činnost ve FS něco: už není „zakřiknuté„ dítě, lepší komunikace

Patrik Grunt, 12 let

Délka činnosti 1-2 roky, nyní i v souboru Šafrán

Členové rodiny aktivní ve folkloru: ano

Další zájmy: ano

Startovní impuls: byl na letním soustředění jako nesouborový, líbilo se mu to, zůstal

Setkal se s negativismem u vrstevníků: ne

Bylo to pro něj jako pro dítě náročné: chvíli ano a potom „už to šlo“

Kolektiv Šafránku: dobrý

Motivace: přechod do Šafránu, líbí se mu lidovost

Soustředění, nácviky navíc: kladný vztah

Největší osobní úspěch v činnosti: neuveden

Cestování do zahraničí v rámci souboru: ano

Účast na výběrovém tanečním semináři: ano

Dala mu činnost ve FS něco: umí tance, umí vystupovat před lidmi

Jaroslav Tomášek, 16 let

Délka činnosti 12-13 let, nyní i v souboru Šafrán

Členové rodiny aktivní ve folkloru: ano

Další zájmy: ano

Startovní impuls: přivedla matka, sama činná ve FS Šafrán

Setkal se s negativismem u vrstevníků: občas se tomu někdo zasmál

Bylo to pro něj jako pro dítě náročné: ne

Kolektiv Šafránku: přátelský

Motivace: mohl se „ukázat“, chtěl do dospělého, rád je v kroji, pohyb

Soustředění, nácviky navíc: líbí se, jsou tam i vedlejší aktivity

Největší osobní úspěch v činnosti: účast na významných festivalech a seminářích

Cestování do zahraničí v rámci souboru: ano

Účast na výběrovém tanečním semináři: ano

Dala mu činnost ve FS něco: nové přátele, pohyb

Veronika Hanušová, 17 let

Délka činnosti 10 let, nyní i v souboru Šafrán

Členové rodiny aktivní ve folkloru: ano

Další zájmy: ano

Startovní impuls: přivedli ji rodiče

Setkala se s negativismem u vrstevníků: ne

Bylo to pro ni jako pro dítě náročné: ne

Kolektiv Šafránku: bez problémů

Motivace: být aktivní ve FS Šafrán, je tam rodinná atmosféra

Soustředění, nácviky navíc: bez problémů

Největší osobní úspěch v činnosti: neuveden

Cestování do zahraničí v rámci souboru: ano
Účast na výběrovém tanečním semináři: ano
Dala jí činnost ve FS něco: přátele, zkušenosti s vystupováním, pohyb, další „rodinu“

7.2. K proběhnuvším rozhovorům

Předešlé stručné shrnutí provedených rozhovorů nabízí přehled o odpovědích respondentů na základní témata rozhovoru. Ve svých bodech je sice přehledný, nicméně pouze při poslechu audiozáznamu (viz. příloha) vyplynou na povrch další zajímavé informace, zejména osobní názory dětí na folklorní problematiku, které by v okleštěné formě nevystihovaly pravou podstatu věci a byly by zavádějící.

Za pozornost v audioukázkách stojí též ústní projev dotazovaných členů souboru, který je plynulý, srozumitelný, sdělný a přitom nepřipravený, neboť se o tom, že s nimi bude veden rozhovor, dozvěděli až v momentě jeho začátku. S průběhem rozhovorů jsem byl spokojen, neboť po lehce formálním začátku a několika větách započala uvolněná konverzace.

8. CO Z HOVORŮ VYPLYNULO

Dívám-li se na souhrn odpovědí na klíčová témata, která jsem v otázkách vymezil, zjišťuji, že ačkoli jsou informace, získané od respondentů různorodé, přeci jen se ve své podstatě shodují. Získané odpovědi pro větší přehlednost a pro jejich vzájemnou provázanost sjednotím do tří domén.

8.1. Doména prostředí

Prostředí obou souborů, tedy FS Šafrán a FS Šafránek je dětmi vnímáno vesměs pozitivně. Šafránek je respondenty hodnocen jako přátelský, provázaný a kompaktní. Z některých výpovědí vyplývá, že k drobným problémům sice docházelo, ale patřilo to spíše k projevům dětského „hašteření se“.

Velmi podstatně a kladně je zde vnímána prezence FS Šafrán. Jako nejčastější důvod tohoto pozitivního vnímání byla uvedena odpověď, označující toto prostředí za „rodinné“. Nutno podotknout, že takto je vnímán právě soubor dospělých, kde mají tyto děti své rodiče, sourozence či přátele. Taktéž pět ze šesti respondentů tento fakt potvrdilo.

Z hlediska okolností jejich nástupu do souboru Šafránek jsou důvody vstupu rozmanité. Uveden je zde vstup na základě náborové akce, dále přes známosti jinak folklorně neaktivních rodičů se členy souboru a samozřejmě i vstup přes rodiče, kteří členy souboru jsou. Jen pro zajímavost uvedu, že je zde přítomen i postup opačný, tedy že rodiče do souboru přijdou až po svém dítěti. Toto prostředí je často uvedeno jako jedna z motivací, proč respondenti ve své činnosti neustali a pokračovali dále.

Ze zvukového záznamu dále vyplyne, že právě díky charakteru tohoto prostředí někteří z respondentů ani nepokládají svou činnost za zájem, aktivitu či koníček, nýbrž za jakousi formu životního stylu, tedy folklor v pravém slova smyslu, nicméně dle jejich výpovědí s ohledem na členství v DFS v jejich mladším věku je zde zřejmé, že tomu tak nebylo vždy. Tyto změny jsou patrny v období, kdy se dětský člen Šafránku vymaňuje vlivem poznávání nových možností ve své činnosti ze „sterility“ dětského souboru a je těmito novými poznatky a možnostmi směrováno dále.

Tento fakt postupného uvědomění si sebe sama v oblasti, které se věnují (a nejen v ní), následkem vlivu prostředí, je z mého hlediska důkazem o vlivu prostředí souboru na rozvoj respondentovy osobnosti, přičemž tento vliv není nikterak zanedbatelný, jak lze usoudit z poslechu audiozáznamů.

8.2. Doména motivace

Odpovědi dětí na otázku, co je motivuje k jejich činnosti, se převážně shodují v jednom, tedy ve vlivu pracovního prostředí na jejich motivaci, jak bylo popsáno již v předcházející podkapitole. Dále se různí v závislosti na jejich charakteru a zálibách (záliba v tanci, oblíbenost pohybu, možnost předvést se,...), což koresponduje s mými osobními zkušenostmi s konkrétními dětmi. Pravděpodobně díky tomu, že všichni respondenti patří do skupiny dětí, majících vícero aktivit, je znát i menší potřeba dodatečné motivace zvenčí, neboť se dokáží vhodně motivovat sami.

Ve svých otázkách jsem se dotkl i oblasti demotivační, což představují jednak neúspěchy pracovní (neúspěchy v soutěži, negativní kritika výkonu, případná antipatie k jinému členu souboru), jednak setkávání se s negativismem u svých vrstevníků a v neposlední řadě nedostatek osobního volna. Co se týče pracovních neúspěchů, překvapil mě nadhled respondentů, kteří své neúspěchy nejen demotivačně nebrali, ale uvedli jako další z motivačních faktorů k lepšímu výkonu. Nedostatkem osobního volna paradoxně žádný z respondentů netrpěl, ačkoli většina z nich má svůj program nabitý, zvláště ti, kteří již studují.

Byl jsem osobně zvědav na odpovědi na otázku, zda se někdy setkali s projevem negativismu od svých vrstevníků. Kupodivu se s posměchem, narážkami a antipatiemi vrstevníků setkalo respondentů minimum, a pokud ano, měli dle svých slov dost nadhledu na to, aby to jako demotivaci nepociťovali. Obecně vzato tyto děti reagovaly na základě určitého stupně osobnostní vyspělosti a byly tak schopny tyto problémy řešit pro ně samé efektivně, což opět přisuzuji jejich dlouhodobé interakci s rozvíjejícím prostředím.

8.3. Doména sebereflexe

Z mého hlediska a pro mě osobně nejpodstatnější z řady otázek, které jsem dětem položil, jsou právě ty, které se týkají jejich pohledu na sebe samé. Takto stavěné otázky nutily respondenty k důkladnějšímu přemýšlení a mnohdy na některou z otázek nenalezli odpověď, což dle mého názoru není ke škodě věci.

Otázka „Co považuješ za svůj největší dosavadní úspěch“ prakticky korespondovala s mým očekáváním, tedy s faktem, že se bude jednat o účast na některé z prestižních folklorních akcí či na výběrovém semináři. Druhá otázka „Co ti činnost ve folklorním souboru dala“ mi přinesla kýžené ovoce v podobě odpovědí, dokládajících vliv jejich činnosti na rozvoj jejich osobnosti a dovedností.

Hodnotnou shledávám odpověď respondenta, který v ní uvádí, že byl zakřiknutým dítětem, které příliš nekomunikovalo, a po praxi v souboru nejenže zakřiknutost vymizela, ale dokonce se ujal role zpěváka. Zisk nových přátel a „rodiny“, možnost pohybu, umět to, co většina jiných neumí, umění vystupovat před lidmi, to jsou další z odpovědí, kterých se mi na tuto otázku dostalo a které fakt, že folklorní prostředí významně ovlivňuje osobnost dítěte, jen podtrhují.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo čtenáře seznámit se základními pojmy, souvisejícími s folklorní činností s orientací na práci s dětmi a mládeží a pomoci si vytvořit obraz o tom, jakými směry tato činnost osobnost dítěte rozvíjí a co jim osobně přináší. V každém případě jsem se záměrně vyvaroval tvorby jakéhosi návodu, jak soubor založit, jak jej vést, jak lektorovat jednotlivé disciplíny veřejného vystupování.

Rovněž nebylo mým záměrem dokládat platnost obsahu mé práce prostřednictvím obecných a vědecky uznávaných teorií a faktů. Naopak jsem zcela záměrně dal čtenáři možnost seznámit se s touto problematikou z různých úhlů pohledu a utvořit si vlastní představu o tom, co by pro něj osobně mohlo být podstatné a „kudy by to mohlo jít“, pokud by se této činnosti chtěl věnovat. Toto je náplní části teoretické, která má charakter obecně informativní a která mi sloužila jako základ pro část praktickou, která se s teoretickou částí práce vzájemně doplňuje.

Praktickou část jsem se snažil vystavět tak, aby byla pro čtenáře čtivá, zajímavá a zároveň informativní a inspirativní. Z toho důvodu jej zde nechávám nahlédnout do autentických pramenů, které nejsou jiným způsobem veřejně publikovány a jsou jen obtížně dostupné. Kombinací těchto pramenů vznikl obraz dění ve folklorním souboru, zde tedy konkrétně DFS Šafránek z Jablonce nad Nisou, jinými slovy obraz toho, čím děti činné v tomto (a dle mých zkušeností nejen v tomto) souboru procházejí, čím jsou ovlivňovány a jakým způsobem, jaké situace řeší, jaké si následkem toho utvářejí své názory nejen na dění kolem nich obecně, ale také na jejich „bytí“ v oblasti jejich zájmu, což je oblast, ve které nad svými vrstevníky vynikají a ve které z větší části pravděpodobně i vynikat do budoucna budou.

Uvedené zápisy z kroniky DFS Šafránek jsou dle mého názoru jedním z nosných pilířů této práce. Je zde možno sledovat změny dovedností dětí, jejich kompetencí k folklorní činnosti, jejich písemný projev, tedy de facto projev „lidového písmáctví“, což je jedním z důkazů skutečnosti, že dětský folklor je nejen otázkou historie, ale též současnosti a budoucnosti, a že právě osobnost dítěte a její vývoj má a bude mít na toto vliv.

K dokreslení těchto citací z kroniky DFS Šafránek zde slouží obsáhlá příloha, která obsahuje oba svazky kroniky nafocené v barevném provedení, čili čtenář má možnost v této kronice „listovat“ v elektronické podobě a tak i sledovat výše zmíněný

písemný projev dětí, jejich kresby a malby, náladu pisatelů a jejich názory na konkrétní akce a činnosti.

Druhým pilířem praktické části jsou děti (členové DFS) samotné. V kapitole, zaměřené na rozhovory s nimi je k dispozici stručný náhled na skutečnosti, díky kterým tito členové svou činnost započali, z jakých důvodů v ní pokračovali, jak tuto činnost vnímali a vnímají, a jak v ní vidí a viděli sami sebe. I tato kapitola má svou oporu v přílohové části, resp. v originálních nahrávkách těchto rozhovorů. V příloze jsou uvedeny zejména proto, aby dokreslily nejen atmosféru rozhovoru, mluvní dovednosti a osobnosti dotazovaných, ale aby vynikly i jejich vyslovené názory, které není možno vyjmout z kontextu rozhovoru.

Pilířem třetím je zde má osobní zkušenost jak v práci s dětmi a mládeží, které se věnuji deset let a která je zaměřena právě na oblast volnočasových aktivit, jíž bezesporu folklorní činnost, o které má práce pojednává, je, tak s činností přímo ve folklorním souboru, kde působím již řadu let. Mé osobní zkušenosti jsou do práce včleněny, pokud si to kontext té které kapitoly vyžádal.

Čtvrtým a posledním z pilířů, o kterých se chci zmínit, je příloha této práce. Ta je audiovizuální a krom výše zmíněných nahrávek rozhovorů a kroniky DFS Šafránek jsou zde k dispozici ještě další dva materiály. Jedním z nich je hudba z CD Šafrán, kde má čtenář (v tomto případě posluchač) možnost poslechnout si hudbu, kterou nahrála kapela souboru Šafrán a tedy si udělat představu o folklorní hudbě a písních regionu, ve kterém DFS Šafránek působí a na kterou některé z dětí tančí a ke které zpívají.

Druhým dosud nezmíněným materiálem je videozáznam z táborového soustředění ve Starých Smrkovicích, kde jsem působil jako táborový vedoucí. Tento je rozdělen na dvě části dle obsahu. Jednak je zde videozáznam, který je zaměřen na metodiku nácviku folklorního pásma a dále je zde zachycena generální zkouška onoho pásma, na které děti uvedly i vlastní taneční vystoupení, které samy sestavily a nacvičily během jejich osobního volna mezi bloky táborových a tanečních aktivit. Tyto dva videozáznamy jsou opět ponechány ve své původní délce, neboť považuji za důležité dát možnost spatřit nejen místa, kdy běží vše podle metodického plánu, ale i místa „hluchá“, která umožňují sledování dění mezi dětmi, které nejsou právě vedeny, či řeší problémovou situaci.

POUŽITÁ LITERATURA

ADAMÍROVÁ, J. Zdravá a zábavná výchova pohybem. Praha: Unie zdravotní TV České asociace sportu pro všechny, 1995.

BARTOŠ, F. Naše děti: Jejich život v rodině, mezi sebou a v obci, jejich poesii, zábavy, hry i práce společné. 5. vydání. Praha: Krajská knihovna Františka Bartoše, 2005. ISBN 80-86886-06-9.

BENEŠ, B. Úvod do folkloristiky. Praha: SPN, 1989.

BENEŠ, B., VYSLOUŽIL, J. Folklorismus. Slovník české hudební kultury. Editio Supraphon, Praha, 1997

BITTNEROVÁ, D. Dětská hra a etnologie: Pedagogika IV, Praha, 2001, s. 514 -524. ISSN: 3330-3815.

BLÁHOVÁ, K. Uvedení do systému školní dramatiky. Praha: IPOS ARTAMA, 1996. ISBN 80-7068-070-9.

BROUČEK, S., JEŘÁBEK, R. (eds.): Lidová kultura. Národopisná encyklopedie Čech, Moravy a Slezska I – III. Praha, Mladá fronta 2007, věcná část 1298 s., biografická část 278 s.

ČEŠKOVÁ, O. Pěvecká výchova. Praha: AMU, 1998. ISBN 978-80-7331-137-7.

DRDÁCKÝ, F. Lidové tance. 1. vydání. Praha: Olympia, 1983, 220 s.

DVOŘÁK, K. Mezi folklórem a literaturou: Studie z české a německé folkloristiky. Praha: Karolinum, 1994. ISBN 80-7066-852-0

DVOŘÁKOVÁ, H. Pohybem a hrou rozvíjíme osobnost dítěte. 1. vydání. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-693-4.

FROLEC, V. Dítě a tradice lidové kultury. Brno: Blok, 1980. ISBN 47-015-80.

HÁLA, B. Technika mluveného projevu z hlediska fonetiky. Praha: SPN, 1958.

JANEČEK, P. Dětský numinózní folklor a jeho mezinárodní paralely. In: ONDRUŠOVÁ, V., UHLÍKOVÁ, Dětský folklor dnes (Proměny funkcí). Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2007. ISBN 978-80-86156-93-4.

JELÍNKOVÁ, Z. Říkadla, hry a tance dětí z Dolňácka. Okresní osvětový dům v Uherském Hradišti. 1967.

JELÍNKOVÁ, Z. Taneční bibliografie: svazek 13. Praha 1: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1976.

JELÍNKOVÁ, Z., GÖTZINGEROVÁ. Knihovnička taneční výchovy sv. 3. Praha: Ústav pro kulturně výchovnou činnost, 1974. ISBN 59-253-73.

KNOPOVÁ, B. Činnosti hudebně pohybové v systému hudebního vzdělávání na ZŠ a SŠ. 1. vyd. Brno: 2005. 48 s. ISBN 80-210-3911-6.

KOVÁŘŮ, V. Děti, soutěže a folklor. In: ONDRUŠOVÁ, V., UHLÍKOVÁ, L. Dětský folklor dnes (Proměny funkcí). Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2007. ISBN 978-80-86156-93-4.

KRIST, J. Děti, soutěže a folklor. In: ONDRUŠOVÁ, V., UHLÍKOVÁ, Dětský folklor dnes (Proměny funkcí). Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2007. ISBN 978-80-86156-93-4.

KUČERA, M., DYLEVSKÝ a kol. Pohybový systém a zátěž. Praha: Grada, 1997. ISBN 80-7169-25.

KULHÁNKOVÁ. E. Písničky a říkadla s tancem. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-655-1.

LEŠČÁK, M., SIROVÁTKA, O. Folklór a folkloristika: O ludovej slovesnosti. Bratislava: Smena, 1982.

MACHKOVÁ, E. Metodika dramatické výchovy. Praha: Artama, 1993. ISBN 80-7068-105-5.
NOVÁČEK, J. Hry a cvičení používané v dramatické výchově k rozvoji hereckých dovedností u dětí ve věku 8 až 12 let: bakalářská práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2008. 77 s. Vedoucí bak. práce: Rychecká, P.
NOVÁK, P. Folklor v dětském a scénickém projevu. In: FROLEC, V. Dítě a tradice lidové kultury. Brno: Blok, 1980. ISBN 47-015-80.
ONDRUŠOVÁ, V., UHLÍKOVÁ, L. Dětský folklor dnes (Proměny funkcí). Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2007. ISBN 978-80-86156-93-4.
OTRUSINOVÁ, J. Dětský folklor uherskohradišťského regionu a jeho využití v interdisciplinárních vztazích na 1. stupni ZŠ: diplomová práce. Brno: Pedagogická fakulta MU, 2007. 114 s. Vedoucí dipl. práce: Trávníček M.
PODEŠVOVÁ, H. Lidové tance na Opavsku. Opava: Okresní kulturní středisko v Opavě, 1979.
PODEŠVOVÁ, H. Lidové tance na Těšínsku. Ostrava: Krajské kulturní středisko v Ostravě, 1988.
SATKE, A. Prozaický folklor v současném žákovském prostředí. In: Dítě a tradice lidové kultury. Brno: Blok, 1980. ISBN 47-015-80.
SEJVALOVÁ, J. Talent a nadání: jejich rozvoj ve volném čase. Praha: IDM MŠMT, 2004. ISBN 80-86784-03-7.
SCHAUEROVÁ, A. Utváření vztahu k folklornímu dědictví. In: Dětský folklor dnes (Proměny funkcí). Strážnice: Národní ústav lidové kultury, 2007. ISBN 978-80-86156-93-4.
ŠIMANOVSKÝ, Z, TICHÁ, A. Lidové písničky a hry s nimi. 2. vydání. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-264-5
ŠIMANOVSKÝ, Z, TICHÁ, A. Písničky a jejich dramatizace. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-477-X. - Neoluxor.
ŠPETOVÁ, E., MIKULÁŠKOVÁ, L. Výzkum herního folklóru žáků 8. třídy: Pedagogika IV, Praha, 2001, s. 454 – 471.
ŠULEŘ, O. Je to chůze po kotárech!. 1. vydání. Praha: Vyšehrad, 1989. ISBN 33-811-89
VALENTA, J. Dramatická výchova a sociálně psychologický výcvik – srovnání systémů. Praha: ISV, 1999. ISBN 80-85866-40-4.
VALENTA, J. Metodika a techniky dramatické výchovy. Praha: Agentura STROM, 1997. ISBN 80- 86106 02-0.
VÁLKOVÁ, L., K psychologickým aspektům výchovy k profesionálnímu hlasovému a zpěvnímu projevu. In: VYSKOČIL, I. Psychosomatický základ veřejného vystupování, jeho studium a výzkum. 1. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2000. ISBN 80-85883-50-3.
VÁLKOVÁ, L., VYSKOČILOVÁ, E. Psychosomatické pojetí hlasové výchovy. 1. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2005. ISBN 80-7331-034-1
VYSKOČIL, I. Psychosomatický základ veřejného vystupování, jeho studium a výzkum. 1. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2000. ISBN 80-85883-50-3.
VYSKOČILOVÁ, E. Cvičení z pedagogické praxe I. Praha: SPN, 1978.
VYSKOČILOVÁ, E. O teatralizaci života vzhledem k inteligenci: těla, obrazivosti, operací. In: VYSKOČIL, I. Psychosomatický základ veřejného vystupování, jeho

studium a výzkum. 1. vydání. Praha: Akademie múzických umění v Praze, 2000. ISBN 80-85883-50-3.

Elektronické zdroje:

Etnogafie. Wikipedie. [online]. editováno 25. 12. 2008. [cit. 2009-06-10]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Etnografie>.

Folklorní sdružení ČR [online]. [cit. 2009-06-10]. Dostupné z WWW: <http://www.fos.cz/encyklopedie/seznam.phtml?id_statu=1&typ=499&lng=$lng&menu=$menu>.

MOKREN, A. Folklorní oblasti ČR. Folklor.cz [online]. 15. 03. 2003. [cit. 2009-06-10]. Dostupné z WWW: <http://www.folklor.cz/public/kapitola.phtml?kapitola=4774>.
Životopis franitiška Bartoše [online]. 03. 03. 2008. [cit. 2009-06-10]. Dostupné z WWW: <http://www.frantisekbartos.cz/pages/biografie.html>.

Františka Kyselková. Wikipedie. [online]. editováno 06. 12. 2008. [cit. 2009-06-10]. Dostupné z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/Franti%C5%A1ka_Kyselkov%C3%A1>.

Institutumeni.cz [online]. [cit. 2009-04-27]. Dostupné z WWW: <http://74.125.77.132/searchq=cache:tRAcqioUJ3QJ:www.institutumeni.cz/res/data/000055.doc+rvp+folklor&cd=7&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=firefox-a>.

Další zdroje:

Kronika DFS Šafránek